КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкарй пролетареш, вІашагІкхета!

ЕРА, 4 ЯНВАРЬ, 1968 шу. № 2 (4483). Мах 2 кап.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІайн обкома, Нохч-ГІалгІайн АССР Лаккхечу Советан Министрийн Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

ПХЕ ШЕРА ПЛАН—ХАНАЛ ХЬАЛХА!

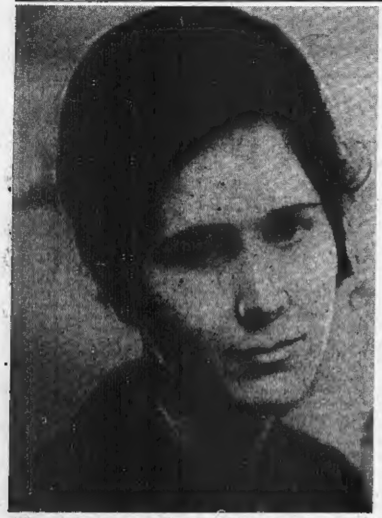

Швейни производственни объединени Сийлен кинника тІе юбилей даздеча денешка тІаккхийтар цхьаьнха йоззув. Бахха тІе нахна хьоьхийнаш довхаш, бран йоаццаш хьаьнава къахьегарах инниша тІе дІазийр № 4 йолчу цехера мотористка Ежеева Розе.

Бригадаца цхьана планагІча декабре хкхачийр хьалгга йоллачу шера задани, цхьана сонгІа тийгад 500 барзнъе. Кердачу шере кхы а хьинарегІа къахьега лаахІ Розас.

КУРТА ТІА: Р. Ежеева.

Ю. Пленов сурт.

Мехкдаьттахой цехашка

Кердачу шера хьалхара денош «Сунжанефть» мехкдаьтта - промыслови управление массайолча цехашка тІагІертта къахьегаш ба нах. Дахха толамаш дика да, йиш яц уж мехдайта.

Соалха декабрь бетта денз 1968 шера чотах къахьегаш я С. Н. Михайлови И. М. Бородацкийн керте латта бурувдеттарий бригадаш. Йайхача навертка цехе латт деррагІа балх беча индукционни пишка тата. Слесараш Х. М. Хамхоеви А. У. Хашагульгови бурувдеттача инструмента тІа чІегаш дІатІачІоагІдеш боахк укказа. Цхьанненц тІехьа шоллагІьар йодаш стеллажа тІа гІалла дІаух жеплуатаци е мара ца ешш кийча йола турбаш.

Цуниа дукхьала йоалл ремонтно-прокатни цех. Ноа. С. Н. Пенкина кулгалдеча цеха коммунистически къахьегама коллектив яхье а яьнна кхвачаІдеш я «Сунжанефть» управлене заказаш. Къаьстта чІоагІо ластабу механика А. А. Гоголева цийцехера комсомолецаш. Хьинаре, денал долаш ба укказа хьалкхуош латта кьона коммунисташ. Масала, фрезеровщик Тонкогубов Юрий, токарь Ковалева Лидия. Хадамза шоай норма тІеккоачашъеш, кердалар балха юкъедахьара уйла еш ба уж массаза, уж сенна цехера берригга кагирхой. Лакха а укказа къахьегама дисциплина.

Къонабараша хьоккам шоай вокккагІа лалер воакъостагара йокха опыт йолча аьцканхьарагара У. З. Гондалоевгара. Метал а доаллам боамбо болаш сална хеталу из аттахалам еча хана. Дукха да ГандалоеІа кхайкадь барсалаш. Ер шу а дика дІадоладьа цо. Боах тоабеш дола дукха гІуллакхаш даьл.

Дукха рационализаторами изобретателаши ба операторашта, слесарашта, электрикашта, токарашта, бурувдеттарашта, инженерашта юкъе. Соалха управление балха юкъейнхьача рационализаторски предложенешта 698 эзар сом пайда баьбар. ДиканІа болча рационализаторашта юкъе цІи йоахк шоллагІча промыслера слесара И. А. Скачко, бурувдеттача конторара вемонтие - прокатни цеха слесара К. Н. Блохина, цхьоалагІча участка механика В. И. Махинина, стоялара М. А. Даурбекова, цхьоалагІча промысла мастера И. А. Павлова. Бокккача, вахье яр электромеханически цеха инженера Н. М. Бобелевен цеха начальника В. К. Сидоренскен «Йоккхача блокаита электрооборудовани [illegible]». Кердача шера къахьегаш Іилман лаьда тІа вІашгІехьбаккхара йолча лабораторе болхлошца цхьана къахьега дага ба рационализатораш.

В. МАЛЬЦЕВСКИЙ.

ГАЬНИЙ ФУ

Дика хоам бел кхьаьт шера Грознера укх деношка кхьсаречеча хьуна боахаме.

Республика хьуна - боахамашта юкъе гаьний тайп-тайпара фу Іалашдарах хьалхара йоттиг яккхара ахчан преми хьожаьй кхьсархошта.

ВІаьнах цхьа тонн шера ца эшачо 2865 килограмм гулдаь ер укказа. Дукха хІанъ ца эший йоахка духхагІа!

— Цунга хьежжа шерлургаш хьунаш а сомий беташ а, — йоак укказарча боахама директора мо, Мардене.

Ж. ХАСИЕВ.

Советски Союзе гІолла

ЭГТАРА ХЬАЛХАРА

бетон енной Семиречье хьалхеш латтача Капчагайски ГЭС-а гІоргашта шера 150 эзар кубометр арахеца мие болча автоматизированни бетонни заводо. Цо йиш хьайтар иттаза вІаштІардь цІенош прессел лакха плотина беттача хана Или атача хьарсаш чура деррига хий чекддахара лоамий гІайвен тІа йоахаш латтача йоккхийча тунелашта 2-ча январе бетон хьаьхд йолае. Пятилетке хьалбаь бакха бенаш бола керда гІирс хьалбен латтача а миттта дукха бетонни балхаш дe кийчу котловане. Доккхадьча дукха хий ахача хьарсан чура тІо хьаьбьалккха литт. Укказа уратІа гІеарча йиь бІаь эзар киловатт сонгІа миe болча гидроэлектростанце хиаи.

Капчагайски гидротехнически комплексо йиш хулийтарга Балхаша къулбеххенгахьара ах миллион гектар лаьса арe лоасса даьхха оалаcaш а яь дІаоттае.

ТАСС корр.

ЕЛАМА ЮКХЕ ЛОАЛАДУ БОЛАТ

СЕРОВ (Свердловски область). Къахьегама вахте а латташ накъабахар кердача 1968-ча шера Самохин Александра смена болат лоаладераш. Кердача шера цІейна шоай дезала юкъе а болаш накъбала йеш йоаццаш бисарий йоахко йир Серовски ферросплавай заводa цхьоалагІча болат лоададеча цеха коллективо. Царна лаьрхІа электропечникашта хала дІаттайир лоавортащцем электрически гриляндашцем ета елна.

Самохина смена — заводе дикагІьар. Яхье хьалхара йоттиг пятилетка хьайоалецча денз цхьаннега а дІакхачийтани цо. Керда шу хьатІакхоачаш коммунистически къахьегама коллектив яха цІи елнй цунна.

КЕРДАЧА ШЕРА ЭГТАРА ХЬАЛХАРА МЕТАЛЛ

ДНЕПРОПЕТРОВСК. Московски радио диктора КПСС ЦК-ас, СССР Лаккхечу Совета Президиумо, СССР Министрий Совета советски халкъа керда шу хьаьвала хулацаш дейта йоазнал денаш латтача ехача минуташка Приднепровье къаьнигІа болча Петровски цІерагІча заводе бийсанара сигаш сийрдаьлар. Из дир мастера Гопбенко Валентина бригаде 1968 шера эгтара хьалха лоаладь чон. Заданел соннагІа бІаь тонн гаргга металл делар хьалхалаттача коллективо. Лоалахарча пишкаш тІа дика къахьийтар мастерий Корешков Михаила, Трач Александра, Евдокимов Бориса бригадаш. Цар соннагІа 250 тонн продукци елар сменах.

Карл Либкнехта цІерагІча заводa мартеновски цехе кердача шера бийсанна ерригача пишкаша расписанел хьалхагІа арахийцар продукци. Кердача шера хьалхара де планал сонгІа металл арахецарца белгалдаьккхар мутта В. И. Ленина цІерагІча, Дзержинске цІерагІча заводий металлургаша а.

КЕРДА ІИЛМАН УЧРЕЖДЕНИ

ТАЛЛИН. Кхы цхьаьнха Іилман учреждени а тІаккхийтар Эстонена. Республика Министрий Совете вІашагІехьлай Іилма-техническани информацен пропагандан Институт.

ТАЙФУНАЛ ХЬАЛХАДАЬННА КЕМА

ВЛАДИВОСТОК. 1-ча январе укказа цхакхаьтар хиеттаа кема — «Шокальский». Индийски океане бигь бетта сонгІа хана Іилман никъ баьй кемо.

Никъ баь боалача хана «Марго» яьнна цІи тиллача тайфунаца «къовсадала» дийзар «Шокальске». Дукха ха яькхар кемо тайфунон вІашш уь уллув а долаш, цхьатаррарча сухалашца дотташ. Цул тІехьагІа тайфун тІехьайнса цьлар. Из «тІехьа а йитта», цу тайпара цунна дуьхьалотта дезаргдоана гІулакх дельрхІадар. «Марго» яхача центра юххерча миха массал-м секунди кховзаткъа метрга дІакхочаш ма ярий, ураганал а чІоагІагІа бар из. Майра решени тІайийцар «Шокальске» моряками — тайфуьн никъ цхорагІа хоадабир цар.

ЭНЕРГЕТИКНИЙ КОМПЬЮСТАН

ТУЛА. Щекински ГРЭС-е болх бе йолаеннай «М-7» яха вычислительни машина. Цо нахадлаш тІаьхьжаш лоаттабу 200 эзар киловатт мие болаш йолча энергеблока балха доархІаметІарча па-

ЛАТВИЙСКИ ССР. [illegible]

[illegible]

Предприятие коллективо тІайцад норми гатон химически ловкеш арахецара пха шера план 1970 шера 7 ноябрь тІаккхачи кхочушъйелга.

Е. Федоева сурт.
ТАСС фотохроника.

КХАШКА ХИЙ ДЕХКАРА— ДУКХАГІА ТЕРКАМ

Дика къахьийгад юбилейни шера Гудермесски района «Дружба» яхачо совхоза кхаш леладераша. ГІуракьа а бІаьстий а ювча ерригача культурай хьунхьам планах лаьрхІачул лакхагІа хилар укказа. Ялаттъ хьувкъара бахьанех цаІ да кхаш хий дехкаш хилар. Совхоза доалахьарча 5,5 эзар гектар долча лаьттах кхоалагІа дакъа хий дехкаш да. ХІара шера хий дехкача лаьтта юв кхаш лелаьдераша шекара свекла, дуга, доакъара культура, комсаш, цу лаьтта а совхоза сомий бешкаш а.

Юбилейни шу дІаоолалуш совхоза специалисташа, кхаш леладераша шоашта хьалхашка декаар оттальдар растениеводствах 380 эзар сом пайда чуба. Цхьабакъа хьалхарча итогашта хьахьекхар дуккьал хиш дехкача кхашка дІайийначча культурех луь бІаь эзар сом хьахиналга. Хий дехкача кхашка бІаь итт гектара тІа дІайийнна свекла дика хьувкъаярах боахама кассе бІаь эзар сом чудера. Иштта пайда баьлар шоллагІча бригаде а хиш дехкача лаьттаех.

Кхыча тайпара сурт оттар укх боахама йиъагІча отделене. Укказа пи бІаь гектара тІа дІайийне хинначa шекара свекла хий даллаадацар. Шекара свекла шолагІча бригадечул 80 гектар дукхагІа дІайийна йоллаше а 90 эзар сом мара ахча хиланзар йиъагІча отделене. ХІаьта шиннахьа а цу маьхера культура дІайийначча лаьтта состав а Іалама хьалаш а башха эргаш а дацар. Цу гІулакхо чхьатта хьахьокх кхашка дІайийнача юртбоахама культураша кхоачам хилдал хий хилар мел пайдане да.

Планах лаьрхІачул шоаза дукхагІа шекара свеклий кхелый звеньевая йолча М. Бондаренкос хий дехкача лаьтта.

Во хиннадац совхозе дуга а. ШолагІча бригаде бІаь кховаткъа гектара тІа дІайийнадар укх шера дуга. ХІара гектара тІара планах лаьрхІар 30 центнер мара боацача 38,6 центнер яьхар хІара гектара тІара. Цох а боккха пайда хилар совхоза.

Дика къахьийгар укх шера сом, люцерна, комсаш, кхыйола культураш кхееча а. Уж толамаш доахача хьинаре дакъа лаьцар совхоза поливальщикашта Хамзатов Іаьлас, Рустов Константина, кхычар.

Цу специальностах боахаме дукхача хана дена бола а баь йоккха гораал Іоанарах царна хов хий дехкачен ца дехкачен кхашка ехкача органически а минеральни а удобреней боала пайда цхьатарра боацийта. Хиво дика Йоша а яь удобренеш лаьттанца дІайийча лаьттанцара хьоанал сонйоал. Из бахьан долаш цу тайпарча лаьтта дІайийна культураш дика хьувкъ.

Цуз сонгІа, белгалдаша дахац хий дехкача лаьтта кхееча культурашка тІабоза мах дикка лоахагІа хилар а. Иштта, укх шера хий дехкача лаьттара чуеначо шекара свекла хІара центнерга дІабаха мах плановичул 30 кепиг кІезигагІа бар, хІаьта кІи центнерга бодар 25 кепиг чуьбальлар. Цу бакъдараша хьахьокх хий дехка лаьттаж дукхагІа ме хул совхоза дукхагІа пайда хургхилар.

ХІанз тІадоагІача шера хургболча хьунхьама кийчо еш ба боахама гидротехникаш. Механизатор Хамзатов Іаьла ПС-2,8 яхача планировщикацa 80 гектар дола лаьтта нийслеш ва хьаккІа дІае. Из лаьтта шаьрдаь, нийслаь дахьча цу тІа тІаозаргболаш а пи эзар тонн органически, 40 тонн минеральни удобренеш. Уж ерргаш а ханнахьа дІатоосаргья.

ГІишлоонъерий бригада сооружнешта ремонт еш я, хІаьта механизаторащ оросительни система цІеньеш ба хІанз. Январь — февраль бетта дІаболазургба уж кхашка чудоедийтам хий дилда.

Боккха теркам тІабахийтаб совхозе поливальщикай кадраш кийчъяра а. Укх шера кадраш кхоачамбоацаш хиларах хий дехка сеть а механизаторащ а кхьан сменах боах беш хилар, хІаьта боахамерча итт ДДН-45 яхача установках барзІне мара бола банзар.

ТІадоагІача шера производства юкъе уж кхоачамбоацарам ца нийсдалийтара хІанне а оаргагІбальнай боахаме.

М.-Р. ПЛИЕВ.

МИШТА ХУВЦАДЕЛАР ГІУЛАКХАШ

Ши шу хьалха Шаьла района «Джалка» совхоза шурий-товарни ферма коллектив районе тІехьасачарех яр. Геттара кІезига шура йоаккхар укказа Іаттагара. ДийнахьИ буси 1 килограмм мара хилацар. Иштта кІезига дар хьайбашта тІаьхета дулх а.

1966 шера март бетта из ферма «Автуринский» яхача совхозе чутахар. Ферма коллектив тІехьасаш дола бахьанаш техкар совхоза специалисташа. Керттердар доаккъара база эсала хилар, учет ве лелаелга, къахьегама дисциплина ледара хилар дар. Цудухьа уж кхоачамбоацараш дІалахара бореа къеосаш оттабор фермаш кердача «дахьа».

Дукха ха яьлехьа йоазаргІоацаш хушнаслар из. 1967 шера паччахьалкхенга 4970 центнер шура ехкай коллективо планага хьежача 4562 центнер йокха евача. ХІара Іаттагара 2120 килограмм шура лькхай ферме, шоаза сонгІа лакхъеннай хьайбай продуктивность. ХІаьта дийнахьи буси 450 грамм дулх тІаьхета дезача укказарча хьайбашта 600 грамм сонгІа дулх тІаьхет.

Деррига шера пхьакиха Іаса дІакъастийтадац ферме. Ерригача совхоза доаркашта юкъе лелача социалистически яхье хьалхалатт цу ферма доаркаш. Масала, ше лелабеча 18 Іаттагара 1967 шера юкъера лаьрхІача 2745 килограмм шура лькхай Харипова Амантас, шера план 1707 килограмм йолча. 2300—2500 килограмм шура лькхай Худигова Марусяс, Галжиева Чакарас, Бердуваева Дешас, кхычар а.

Даьха толамаш дегаш гІоадовхаш да, дале а кхы дукхагІа да, коллективе пятилетка кхоалагІча шера де лерхІар. 1968 шера паччахьалкхенга 5250 центнер шура йоаккхаргья хьайбаш лелаераша, деррига шера хІара Іаттагара юкъера лаьрхІача 2300 килограмм шура йоаккхаргья. ХІаьта хьайбашта дийнахьи буси тІаьхета дозал 700 грамм хиллал хургда.

А. ГАДАБОРШЕВ,
тха ооб. корр.

РОССИЙСКИ ПРЕМЕЙ ЛАУРЕАТАШ

Укх шера РСФСР Паччахьалкхен премеш хьожаьй Россе 45 творчески болхлочоа.

Царна писатель кхоъ ва. Из ва прозаик С. Крутилин, «Липяги» яхача романа автор, ши поэт — Магнитогорскера Б. Ручьеви калмыкки поэт Д. Кугультинови.

«Липяги» яха С. Крутилина роман — эрсий юртах йола вай литература дика произведени я. Цу произведене оагІонаш тІара читателa корабайтта шоад къахьегама турпаленца а дета камаьрвалца а шоашта безам тІаозаш бола нах, вииикка башха-дикача халкъа меттала яздаь да.

Ручьев Бориса стихаши поэмаши шерра йоазаш я Российски Федераце а хул довзаш арахьарча читателашта а. Б. Ручьева творчество башхало сенах латт аьлча, эгтара хьалха из латт, къахьегама поэт, болхлой класса поэт из хилар, рун стихашка бІарччача воахала — эгтара хьалхарча тІом хьалехьарча пятилеткай гІишлоонъерий воахала биографи хиларах. М. Горьке цІерагІа йола РСФСР Паччахьалкхен премя хьожаьй вовзаш йолча калмыцки поэта Кугультинов Давида «Сохьа хаппара вай» яхача цун стихай сборникаx. Советски читателашта чІоагІа дукхаеза вайанта диллача кІоарген формага диллача къаьстан йола Д. Кугультинова стихаши поэмаши. Д. Кугультинова — Калмыцки автономни республика йоккала преми хьожаяр Российски Федераце къаний литератураш тоалларах дола къаьста тешал.

Укх шера И. Репина цІерагІа йола РСФСР Паччахьалкхен премя хьожаьй дышшки ловзорий мастерашта О. И. Коноваловайна, З. В. Пенкинайна, Е. И. Косс-Деньшинайна, Е. З. Кешхинайна — эрсий халкъа творчества кІоарга традицеш дегІайоалаеш йолча дышковски ловзорa башха-дика образецаш хьакхоллара.

Эрсий халкъа промыслашта юкъе белгалерча моттигех цаІ хІалоац дышковски ловзорга, заза боахьо а йолаш. Дерригача дуненна бовзаш ба цуй пхьараш!

И. Репина цІерагІа йола преми хьожаьй за йоазаш укх шера кхелхача вовзаш волча советски скульптора, РСФСР искусствай заслуженни деятела, СССР художествай Академе члена-корреспондента Андрей Петровичe Файдыша космос карьерзальрачшта хетадьча балхий серецарча К. Э. Циолковскен С. П. Королевен скульптурни портреташ бахьан долаш. Цуй творчестве ерригга а космоса темана хетаьна йола, советски монументальни скульптура толамагІва мастерех цаІ хиннав А. П. Файдыш.

И. Репина цІерагІа йола преми енай иштта РСФСР заслуженни художника, СССР художествай Академе члена-корреспондента Д. К. Мочальскена а — «Керда баха хайшараш», «Къонахар-сесаг-целинникаш», «Цхье уголок», «Целинера наха» яхача цун балхий йоккхача серецара «Заочникаш» яха картинаш бахьан долаш. Цу произведенешка Д. К. Мочальске хьахьекхад шийна нийсса кхы цхьаьнха доаца цуй тайпара целинникий вахарн бытн шоай романтикица, къахьегама турпаленна.

Музыка дакъе М. Глинка цІерагІа йола преми хьожаьй къонача ленинградски композитора В. Гаврилина — «Эрсий тетрадь» яха вокальни цикл бахьан долаш. Къонача композитора В. А. Гаврилина из сочинени автор сийдеш шийн тайпарен кхетам болаш ва аьнна ала йиш хулийташ йола хьахкъалера произведени я.

М. Глинка цІерагІа йола РСФСР Паччахьалкхен преми хьожаьй Александр Васильевич Свешниковна — ССР Союза Паччахьалкхен академически эрсий хора кулгалхочоа, СССР халкъа артиста. Из хьожаяр талант болча музыкантан тІехьаьнна дикача хормейстераш эрсий хоровой культура дикагІайола традицеш дегІайоалаяра гІулакха доккхий хІамеш кердагІдаьнна хилар бахьнела да.

М. Глинка цІерагІа йола преми хьожаяра белгалахкхаб иштта ленинградски кхо музыковеда — Б. А. Вертков, Г. И. Благодатов, Э. Э. Язовицкая вай йоккха 100 сонгІча халкъа йукхача тайпара йолча музыкальни инструментальни культура масее оагІорахьара хьахьекхаш бола эгтара хьалхара капитальни боах дархІа йиш йолаш бола «СССР халкъай музыкальни инструментий атлас» яха музыкальни боах бахьан долаш.

Театральни искусства дакъе К. Станиславске цІерагІа йола РСФСР Паччахьалкхен преми хьожаьй Башкирски АССР творчески болхлой группа Башкирски Паччахьалкхен академически драма театра оттаьр «Бутт дахьача бийсайна» яха спектакль бахьан долаш. Из боах бахьай долаш РСФСР Паччахьалкхен преми енай пьеса автора Башкире халкъа поэта, прозаика, драматурга Мустай Карима.

Спектакла режиссера Ш. Муртазинаc хьажий йийачу догадехи канонехи алла мукхадаккхара хьахьекха йола, уйла дарде йиша, хьахьекхаш доттадоацийташ йола спектакль. Спектакль дола кийчьай РСФСР искусства заслуженни деятела Г. Имашевс. Исполнителашта юкъе къаьстта белгалбоаз чІогІайнеш масее тайпара керттерча турпала Танкабике образ хьаьча РСФСР халкъа артистка З. Бикбулатовай актерски болх.

К. Станиславске цІерагІа йола преми еара белгалдаьхад советски театра йоккхача шин режиссера СССР халкъа артиста Сергей Владимирович Образцовaн РСФСР халкъа артиста Борис Иванович Равенскихен балхаш.

Эрсий тенний театра дикагІа йола традицеш дегІа а йоаллеш, Образцова шин творчестве пайда ийцаб хІаназарча театральни культурана кардагІдаьннарех, керда дика хІамаш юкъедихьаь теннгий театральни искусствана. Цо оттаьча, жанрагеш формагеш диллача тайп-тайпара йолча спектаклаша чулоац масаза а цІенхашта йола илешаш йоккхий уйлаш.

В. И. Равенскиха оттаь, из бахьан долаш цунна К. Станиславске цІерагІа йола РСФСР Паччахьалкхен преми хьожаь «ТІакІалтІатеха бай» яха спектакль Шолоховски романа гоназагІа йолча режиссерски прочтенеех цаІ я. Граждственникостен партийни чІоагІалеш лакха уйла чулоацаш я спектакль.

Кинематографе дакъе вежарий ВасильевгІар цІерагІа йола РСФСР Паччахьалкхен преми хьожаьй авторий коллективана «Эрсий сахьат», «Россе нехкарий», «Дика йол дар доагІалда хьа цІагІа», «Россе иллеш» яха кинофильмаш бахьан долаш. Цу фильмех литт режиссер-постановщик Е. Ю. Учитель, сценаре автор писатель И. М. Кетенас, операторaш И. А. Блажнов, Н. Н. Виноградский, В. И. Гулин юкъе болаш йолча съемочни коллективо хьадагальшан чакхьаьккхан йола картинай тематически сери. Цу фильмашка авторaша хьахьекхад дукхача тайпара дола Российски Федераце вахар, хетаву советски саг—къонсамхой къахьегамхои, вай халкъа сийлаха-йоккхий революцини традицеш.

Вежарий ВасильевгІар цІерагІа йола преми хьожаьй иштта «Дийначун кІоаргаленашка» яха Іилман-популярни фильм хьадаьрий коллективана а — режиссера-постановщика И. М. Клигмана, сценаристашта Д. С. Данина, Н. Н. Жинкина, Е. Э. Мандельштама, оператора Б. В. Лебедева.

«Дийначун кІоаргаленашка» яха фильм хетаьчча хІаназарча Іилма доархІаметІарча проблемах цхьаннена — тІехьенгара тІехьенга дувлаш хилара проблемана. Фильм хьадаьрий вІаштІехьдаьнназ саго вахарени бахана гІулакхашкарен цун лоархІам хьахьокхарна генетика керттера законмерностащ популярни форменхьа оттае.

Художественни фильмашта юкъе вежарий ВасильевгІар цІерагІа йола преми еарца белгалдаьккхад «Шун вей вошен» яха фильм.

«Шун вей вошен» яха фильм—хІаназара лоархІаме проблемаш гІоттаеш йола талантливи произведени, эрсий колорит къаьсто хьахьекхьа йола произведени. РСФСР Паччахьалкхен преми лауреат хила цІи енае сценаре автори фильмча режиссеви волча В. Шукшина, оператора В. Гинзбурга, керттерча ролех цаІ ловзаеш волча В. Саввеина.

Республика архитекторий творчество могаяр дукха архитектура дакъе тІехдаьнна дика балхаш дарах тела аьнна РСФСР Паччахьалкхен преми оттаьй РСФСР Министрий Совето. Архитектура дакъе тІехдаьнна дика балхаш дарах РСФСР Паччахьалкхен преми хьожаьй СССР Іилмай Академе СибарегІен отделене Іилман городока архитектурно-планировочни решени аьча авторий коллективана. Цу балхана кхоачашлаьд керда город — Іилман цента хьалра доккха градостроительни декхар.

Из бола бахьан долаш РСФСР Паччахьалкхен преми енай архитекторашта М. А. Белена, А. С. Михайловна, И. Б. Орловна, Т. И. Сафоновайна, Ю. С. Ушаковна.

Архитектура дакъе РСФСР Паччахьалкхен преми енай иштта Московски пионерий дворецa архитектура хьаьнча авторий коллективана а: архитекторашта В. С. Егеревна, Ю. И. Иовоена, В. С. Кубасовна, Ф. А. Новиковна, Б. В. Палуйна, И. А. Покровскена, М. Н. Хажакяна.

РСФСР Паччахьалкхен премеш хьожаяр — Россе творческа интеллигенце юбилейни шера доккхий толамаш даьха хилар къаьста хьахьокхаш дола тешал. Российски Федераце культурни вахаре йоккха событи я из.

МАЛГІАБИК ФАШИСТСКИ ГІАЬРАХОЕХ МУКЪАЯЬККХА 25 ШУ ДИЗАД

КЕРДА МАЛГІАБИК

Эттара хьалха мехкадьтта кІеж етта Йолаеннача хана Тийрка долкъашна хьахивар из город. Мехкадьтта промыслаш догІанаарца цхьйоцц шир а луш йоккха хила йолаелар къона город. ТІамо вацадир город догІалахь. Оккупанташа доккха зе дир. Дозадир цІенош, мехкадьтта бохкеш, кхыйолу доьхь хІама дІадихьар. Немецко-фашистски гІаьрахоех город МалгІабик мукъаьлнихача денз 25 шу дизад. Советски махкехь тІемо йоккхьа город юхаметтаоттачьйй. Уьх тІеххьарча шерашка цига дукха мехкадьтта дьлнахд. «ІаьрЖа дешица» дакихари вед республикe хьалхара меттиг дакхийтай шоай управлениега МалгІабика мехкадьттахоша. Цар толамца кхоачамъяьлла хьалхарча шин шера низ. ДогІаьна латт къьзнача города зІамагІа вола лоам — керда МалгІабик.

СУРТА ТІА: керда гу города цхьан кварталаш.

Н. Тотров сурт.

ЮХАМЕТТАОТТАЯЬ ГОРОД

Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІемъ бирсача шерашка тха города къахьегамхой, беррига советски наха а санна шоай дукхаеза Даьхе лоръе дІаоттар. Ударни хьисапе болх бора мехкадьттахоша, заводаш хаддаза бедаьца Іалаш а ер. Ца хадийташ масса а хана план тІеххкоачашъеши хьинаре фронта новкъостал лоаттаде ше хиларах цхьоалагІча промысла коллективана Ленина ордени елар. Правительства совгІаташ делар производства хьалхалаттарий йоккхача группана.

1942 шера сентябрь бетта доладелар Грозненски лостамера визхъала, цІий ІоІемаду тІемаш. МалгІабика юхе советски бІухоша моастагІа юхассоцанир. хІаьта оберенига валанза а витанзар. Шийна доккхий зенаш хулдаше а моастагІчун вІаштехьдаьлар город дІалоацилга. Шоаех тара кхы хилазза дола къонахчаш турпалала а долаш Тийрка букъ тІа тІемаш дора вай бІухоша. Цар юкъагІьтьхар Грознен Бакун мехкадьтта районаш дІалувца гІийртача гитлеровский хІама хургдоана планаш. МалгІабика кІал хинна тІем — Кавказ бахьанерча тІема ваГІенех цаІ я.

ДІалаьца йолаш иха бутт баьккхар города. Немецко-фашистски захватчикама ІаІьнате доккха зе дир цуна, хана кортамукъале хІаьккхача кхалнаха, берашта, къоанонта лаьрхІа оаргвоацаш дукха низаш дир, балийга уттабир.

Закавказски фронта бІуша, моастагІчун оборона йоха а я, 1943 шера 3-ча январе оккупантех мукъаьккхар МалгІабик. Города къахьегамхошта цІаккха а дицлургдац Советски Эскара канаргІийнна турпалеш тІулакхаш. Цар сий а деш дагакхоаб хилхъ мраа бахьан шоай синош дІадела Владимир Скориков, Александр Кручинин, Газис Шафигулин, Ким Буланов, Николай Сафронов, Александр Ткешелашвили, Полина Подберезова, Леля Шарапутинова, Тася Самсонова, Нина Зайцева. Волода Мордвинов, дукха а кхыбараш. Къонахчал а патриотизм а йолаш хилар шоаш бойбара кхерам боллашехь а советски тІемахошта дарбаш дань, уж кІалхарбаькха нІен-нохчой Анна Антоновна Мачульская, Анастасия Дмитриевна Худокормова, Мария Ефимовна Мусихина, Мария Семеновна Гулялова, Раиса Бекетова.

МалгІабикербараш цхьоагІа чуйир фашисташа бохабаь боахам юхаметтаоттабара. ХІалакьаь город яр юхаметтаунттаьяр. Наьха питузнаанахи цар шоаш юха на кхобеш хьийгача къини боккъала а башха беркаташ дийлар.

Цхьа бутт шера баьннабацар къьнача скважинашкара мехкадьтта даха доладеш, хІаьта немецки оккупантаашка кхаь бетта чухьа цхьаккха а тони доакхаденнадацар из. Май болалуш болх бе йоладелар уккхазара хьагулъьча оборудованеца буруя теха хьакха шххьанцара скважина.

Фронтерча коталонаша керда ниа а хьинар а гІеттадора мехкдьттахой догашка, хІарвне шинена хьалхара къахьегар. ЦІи хозача мастера Косяк Гаврилиа бригадас 13 феврале буруя тоха йола а яь, нормашна сегаллалавчул цхьан ахаазен сихагІа йистенькнаар скважина. Нов. Филатов керте хиппача вышкомонтажникаша сменагІа йиъ-пхиъ корха телар. Комсомольцашеш шоай низамца ремонт йир йолаьча школа шин кІенна-класса, хІаьта пар чу 120 дешархо деша а воларелар. Грознерчар учебникаш дахьийтар цара.

КІаьдьялар доацаш Коммунистически партен Советски правительствах йоакхо ет хиларах, КПСС обкомоя Грозненски партийни организацеи кулгал а деш, хІара денна новкъостал а доаттадеш городо сиха ераейир тІемо яь чоенаш.

Экономикен культурен догІахкуваара боккха гІа баьккхаб дІадахача ткъаь пхиъ шера чухьа. МалгІабикерчар камаькала а йоалаш кхоачашъяь чакхъяьккхар семилетка, хІаьта пятилетка планаш социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдара. тІагІертта къовсам а лоаттабу. ДогІаьдаш а тоалуш а латт керда город. хьалдаьд ваьара дика аьттуп бола нах чуІе кІенош, школаш, берий яслеш бошамаш, тіакаши кхийола культурно-бытовой объекташ.

Уьх тІеххьарча шерашка мехкадьтта лехаш дукха болх баьб МалгІабикерчар. 1959 шера апрель бетта эггара хьалха нелони мехкадьтта тІоанашка кхьчар коммуниста мастера Николай Дмитриевич Авраменко бригада. Мехкадьтта доаллача кердача моттигаш камаькала а юлаш тоххамаш а дь, карьерлаьрах Ленина ордеи синай цуна, хІаьта мастера Савелий Иванович Богачевска бригада коллективо, эггара малхбузехьарча участке — Ахлове буруя теха скважина а ьккха керда мехкадьтта лайда хьа а йийллай.

Тха буровикаша шоашта хьалхашка оттадаь декхар да горизонташта тохкам а бы, мехкадьтта промышленни запасаш дикка алсамйоахилга. Социалистически Къахьегама Турпал волча мастера Александр Иванович Левшина бригада лохер-меловн мехкадьтта даьккхад, цунца геологий прогноз нийса хилара чешан а деш. ХІанз юрсин тІоанашка кхачча тІехкІоарга скважинаш яха йолалай.

Тха мехкадьтта доаха район республикe перспективничарех цаІ я. Промысловикашъ уьх тІеххьарча шерашка доахача мехкадьтта дукхалга диллача Нохч-ГІалгІайчене хьалхарча моттиге баьннаб. ТІом хиллалехьарча шерашкарча эггара лакхагІча боарачал массеххаза тІехбаьннаб. Промыслашка кІеж етташ итташ скважинаш я, тайп-тайпара диаметраш йолча трубопроводий бІаьш километраш ехкай.

Боах къаьстта а оасарлегІа чакхбийлар юбилейни шера. Городской партийни организаце, беррига города къахьегамхой низаш тІадерзадаь КПСС XXIII съезда решенеш чаххьяхара, В. И. Ленин ваьча дийнахьа дена 100-гІа шу дизара сийлеца накъабахара.

Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара сийна промышленни предприятей, гІишлошьяра а транспортни а организацей, колхозий, совхозий коллективаша лакхдаь социалистически декхараш тІа а ийдьдар, хІаьта уж сийлинца кхоачаш а дир. Шера план а ханал хьалха йистеьлар. Дьхенга кхы тІа а хьташ эзараш тоннаш мехкадьттен дукха миллионаш кубометраш мехкадьттаца уйа газ кхаччай.

«Малгобекнефта» мехкадьтта промыслови управлене коллективана дайн леладергІолаш дІасинай СССР мехкадьтта доахача промышленноста Министерствай мехкадьттан химически промышленноста болхлой професоюза ЦК-н пежтни ЦІе байрах.

Боккъала а башха къахьег ерригача кхаь а промыслаш токкама кІоарга буруя деттача конторан мехкадьттахоша. Хьокхам телъаш я мехкадьттен газ йоаха мастерий Матрена Власовия Торе, Дмитрий Павлович Бычкова, Артем Филиппович Кокова бригадаш, буруя леттача мастерий Бориса Андреевич Кожишникова, Василий Алексеевич Шишова, Александр Яковлевич Сальникова, Поддаев Хазпахьмада Султана бригадаш.

Дукха дакъа лаьцад МалгІабик лораьяраша. Царех цхьабарий цІераш йоахаргья аз: Теникоз Владимир Михайлович — буровой мастер, Панчук Иван Андреевич — «Грознефтегаза» газови цеха оператор, Киселев Евгений Степанович — цхьоалагІча мехкадьтта промысла оператор, Самсонов Петр Николаевич — скважинашта капитальни ремонт яра бурильщик, Лебедев Иван Гордеевич — слесарь, Хоастабе боагІа ниттта Бондаренко Петр Степанович, Ткачев Василий Степанович, Тюленинов Николай Матвеевич, Шашков Иван Филиппович, Юнусова Вера Ивановна, Ордынская Анастасия Георгиевна, Резниченко Валентина Игнатьевна, Пушина Мария Степановна, Дейненко Мария Григорьевна, Богаевская Ксения Ивановна. Цу наха тешшаме къахьег производстве, хьинаре дакъа лоац города общественни вахара юкъе.

МалгІабик — мехкадьтта хинна ца Іеш, юртбоахама производства йІаьхий район я. АргІа-тІехьашкарча дІаюв культураш дика хьувкъача лаьтташка низах тоалуш йоагІа «Кавказ» яха колхоз, «Алханчуртский», «Ингушский» яха, № 4 йола совхозаш. Юртахкарча къахьегамхоша дІадахача шера дикагІча агротехнически хашашка а лакхача боарайе а чакхъаьхар деррига кхашкара баллаш, хІаьта цу гІулакхо дика хьийкха хлаташи шекара свеклан чуэца, пачхахьалкхенга лаьттанцара йоалеш хьайбайн продукци йоккхара план ханал хьалха кхоачашъе торо а хилийтар.

Къахьегама хьехархаш тел «Кавказ» яхача колхоза ин. Попови Пащенков керте латтача цхьоалагІчен кхоалагІчен бригадаша, «Ингушский» совхоза шоалагІча отделене, «Алханчуртский» совхоза кхоалагІча отделене коллективаша. Цу отделеней управляющи ба ин. Гунаев Щадиев. «Кавказ» яхача колхоза Владимир Демьянович Бахчинови Александр Васильевич Халиш кулгалхой болча механизированни звенонаша хІора гектара тІара 53 центнерал дукхагІа хьажкІаш чуийцай. Комбайнера Михаил Васильевич Головашова сезонагІа 486 гектар чу а ийца, 10180 центнер ялат ьйрад. ХІаьта Алексей Иванович Ересева механизированни звенос хІора гектара тІа шекара свекла 445 центнери доакъара свекла 800 центнери кхелый.

Боккъала башха къахьегама хІамаш карагІдийнад хьийбаш лелалераша а. ХьалхаІатт «Кавказ» яхача колхоза къона коммунист Надежда Михайловна Тарасова заведующи йолча шоллагІча шурий-товарни ферма, «Ингушский» совхоза Алероев Маьмад заведующи волча шоллагІча шурий-товарни ферма коллективаш. Цар ханал хьалха кхоачашдаь шура лаккхара а пачхахьалкхенга йоаккара а хьанъехьа шоаш тІаийца декхараш, хІаьта дукх совгІа дукха продукци а еннай. ХІара Іаттагара 3000—2500 килограмм тІех шура яьккхача дикагІча доярках, ба Ветербаева Анисат, Глушанкова Тамара, Латунова Мария, Флудкова Валера, Кортоева Анна, Тумаева Тамара, кхыбараш. ХІаьта коммунист волча яекхагІча чабана Бахмалов Мадо коллективе хІара бІа жий сик 143 Іахар хьайбай, хІара устагІина тІера 3,2 килограмм тха а яьйна.

Города а районъ а къахьегамхоша керда декхараш тІаийнад — В. И. Ленин ваьча дийнахьа дена 100 шу дизара баха мобольгІа маьхагІолца, пятилетка ханал хьалха кхоачашъелга. Мехкадьттайна леьаккІад цхе шера нхьилал совгІа 145 эзар тонн «ІаьрЖа дешува», 85 миллион кубометр газ йоаккхилга. Из Іалашдергіа кертерча хьакъе лакхарча а лохерча а мелоин тІоанашкара мехкадьтта дехара технологи дикагІа тоаяра. хІаьта ниттта скважиний кІоарга-насосни фандах найла нйбара чотах. 1968 шера Іалашъергьа дарган газах бюза найла мйбелга. Дотне, тІншлошъераща сихае деза Вознесенски газобензинови завод болх бе йолалийтара балхаш. Пуниа цхьана дикагІа тоаеш вІаштІехьъяха еза боахам лелабара, планироване, материальни стимулироване методаш, хІара предприяте технико-экономически хьокхамаш лакхагІа хулийтарга Іалашдар дукха.

Юрта боахача болхлошъ а нІенхаштара декхараш тІийнад шоаятта.

Районни партийни организаце дукха уйла тІаухийт советски патриотизм кхеяра, халкъий доттагІал тІоагІдара, коллективаш интернациональни кхоташа, цар чу социалистически нравственность лакхъяра. Тханнига болх дикка хьинарегІа бе баьннаб лекторий, докладчикаш, политинформаторий.

Пуних дика беркат дул. Лакхденнад промышленноста а юрта боахама а кулгалхой, специалистий, берригача къахьегамхой шоашта тІадиллача гІулакха, социалистически декхараш кхоачашдара шоаш беххьокхаме лерхІаш хилар. Доккхий декхараш кхоачашдара наькъ тІа дукха халонаш а кхоачамбоацараш а да тха, хІаьта партийни организаце низаш уж хІадакара тІа а деравдаь. Долла а хІама дергга оаха 1968 шера декхараш камаькала а йоалаш кхоачашдаь чакхдахара, халкъа боахама дерригача доакъошка кердача, лакхагІча доаэонашка кхачара.

Ер лозунг а йолаш яржаш латт тханцига ях: вай мехка коммунизм хьалъяра гІулакха юкъе, лаьттан тІара машар чІоагІбара гІулакха юкъе лаца махоагІа дакъа лоацарга вай.

Д. САНЬКО,
КПСС МалгІабина горкома секретарь.

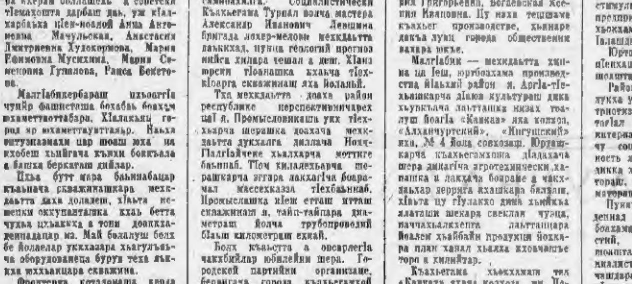

1942 шера январь бетта фашисташ чухьйийлар СовгІатче юрта йисте. Цига дІадоладелар тІемаш. МоастагІий, сантийн эскарни бойо ... контратака чухьийлар майора В. И. Филиппов бригадацара танкисташи автоматчикаши. Оккупанташ боха а бь юха тІехьашка кхийсар. Иштта СовгІатча дІалаца вІаштІехьдаланзар моастагІчун.

ШИЙ ХАННАХЬА БОЛХ БЕ ЙОЛАЛУ ТРАМВАЙ

ІуйраЙна 5 сахьат даьнна ха я. Трамвайни парка коаиаІарагІа арайоал эггара хьалхара трамвайни поезд. Кхо-йиъ минут дьнчча гІолла цаІ шоллагІчо тІехьа араеха йалалургъа вош поездаш а. Уж я ялх маршрутагІа ухаргІола 65 поезд. Цар хаддаза дІа-са кхуьларгба Нохч-ГІалгІайчен столица къахьегамхой.

Сийлахьча юбилех — Сийлахь-боккхача Октября 50-гІа шу дезача дийнахьа трамвай коллективо белгалдаьккхар шоай цхьаьнха цІей—города трамвая ткъаь пхийтта шу дизар. Юххьанца из башха боккха боаца трамвайни боахам бар: 10 километр гаргга мара дІоахал доацача трамвай наькъашка лелаш ерригa а 10 трамвайни поезд мара яцар. Шера 3 миллион гаргга саг кхуьлар цо дІа-хьа. Сийлахь-боккха Дай-мехка тІем болалуш кІелиг-дукха дегІабеннабар трамвайни боахам: трамвайни вагонаш 20 поездага кхоачаши трамвайни наькъаш 21 километрага кхоачаши алсамдаьннадар.

Ший 35-гІа шу дузаш Грозненски трамвая управлене боахам гаьнна дукхагІа догІабена хилар. Трамвайни наькъий дІоахал 58 километрага, трамвайни вагоний дукхах 188 единицага дІекхаьчар, хьалларах инвентарни лоархІамера дІаьхкха 60 пассажирски вагон йоацаш.

ХІанз города маршруташка лелача трамвайни поездашца хІара дена 165 эзар пассажир дІа-са вуг.

Бозаргбоацаш хулабеннаб трамвай лелаош бола нах. Трамвая управлене коллективо балх беш ба укказа 25 шерал тІех болх баь дукха а къахьегама ветеранаш. Царех ба: Ленина ордени вагоновожатих А. П. Голоченко, вагоновожатеш А. Р. Тихомирова, В. Р. Ногина, И. М. Вовченко, Н. В. Малахова, М. В. Жданова, кхыбараш, кондукторши Макарова, Федорова, депо мастераш А. П. Караханьянц, В. Ф. Симаков, энергобоахама мастер Н. С. Меденцев, энергобоахама начальник П. Т. Гриченко, техник-паспортист Н. И. Лазаренко, маршрута начальник А. А. Караханьянц, доккхагІа йола экономист Е. Н.-Жердева, дукха а кхыбараш.

Трамвая управлене ерригача службашка коммунистически къахьегамъ ударникий, коллективай сийлахьа цІи дехха къовсам лоаттабеш ба дукха а къаьсттъаьста балхлой, бригадаш. Дахача шера йоха итогаш ер из сийлахьа цІи тиллар 169 сагах, царяахъе трамвай лелара службе гІолла — 108 сагах, наькъа службе — 16 сагах, энергобоахама службе — 38 сагах, депо службе — 7 сагах. Коммунистически къахьегама ударника цІи тилларех ба электромонтераш Х. Мусаев, З. Синчикова, слесараш Е. Кривобоков, Ф. Матвеев, наькъа болхлой Р. Даудов, А. Гриценко, трамвай лелхараш Е. Кривцова, А. Колчанова, М. Колесниченко, кондукторам М. Аристова, Т. Данцова, И. Золотарева, кхыбараш.

ХІаьта дІахо мишта догІургаболаш ба города трамвайни боахам?

Вай города [...] дІа-са кхуьлара гІрахх дикагІа Іалашдар дукха трамвайни боахам тІа-гІа [...] дІагІоргба. Эггара хьалхарча арІанна Черноречье кхачаьлца шоллагІа никъ билла чакхборгба. Цу участке 1967 шера 4 километр гаргга шоллагІа никъ билла баьннаб. ХІаьта уьх 1968 шера цу участке беррига а шоллагІа никъ билла баларца Черноречье баха нах трамвайна Іалашбар гаьннa дикагІа хинна дІа а оттаргІа. ШоллагІа трамвайни наькъаш дожарга машиналхъа кІала гІолла чакхбоаллачара 56-ча участке кхачча Грозненски нефтемаслозаводагара Кирова цІерагІча посёлке кхачьлцеш. Мамара улицагІа гІолла машинлаьча вокзала кхачча ца шолха трамвайни никъ булургбалаш ба. ТІехкха вай къахьегамхошка йиц хургъа города масса а мІинтора машинкаьккха вокзала кхача а пийгара юхаха а.

Заводски районе хьалхе йолайй шоллагІа трамвайни депо. Хьалхъ йоалаш латт Черноречье поселкера яьлагІа тяговой подстанци. ХІаьта консервни завода районе а тяговой подстанция хьаръелта белгалдеш да.

ДІахо шоллагІча аргІагІа трамвайни никъ булларгба Клара Цеткина улицагара депо («Грознефтяная») Маяковске, Широкая, Февральски улицашка гІолла Челюскинций улицага кхачча ца. Белгалдеш да Жуковске улицагІа Калинина цІерагІча поселке (Консервни заводагара Шолжа тІа керда теллача тІаь тІа гІолла) кхачча ца трамвайни [...] дохнига.

Город Грозный дІахорча [...] троллейбусашка а ІалашъергІадаш я. Уж ухаргьа нефтемаслозаводагара Маяковске улицагІа, Победа проспектагІа, Шолжа тІарча [...] а даьккха тоадергдола тІаь тІа гІолла тІех а [...], Ленина улицагІа — [...] кхоачалуча кхаччалца. Белгалдеш да ниттта Калинина цІерагІча поселкагара [...] вокзалага кхаччалца а троллейбусаш ухаргъхилар. Уж ухаргьа, [...] депо болчарча тІаь тІа гІолла тІех а [...], Бутырина улицагІа.

Ниттта да уьх гаргтальарча шерашка город Грозне электротранспорт догІабахувара гІулакхаш а лерІІараш а.

[...] нах ба.

[...] котталлаш а йоаташ [...] сийлахьа юбилейни 1967 шу. Цу шера юбилейни шу да. Сийлахь-боккхача Октябра 50-гІа шу дизари шоай предприяте 35-гІа шу дизари, дикача къахьегама, совгІаташца белгалдаьккхар Грозненски трамвая управлене коллективо. Цу сийлахьа белгаларча деной хьахара шоаш тІеийца лакхдаь декхараш дикка кхоачашдир наха. Пассажираш дІа-са кхуьлара шоай шера план 26 декабре кхоачашъяьбьлар уж.

Трамвая управлене коллективо цхьа деррига низаш тІаулийтарга городе баха нах дІа-са кхуьлара кхы а дикагІа Іалашбара пятилетка кхоалагІча шера план тІехкхоачашъяраш.

ЙоІсанна цІи сахьат даьнна ха. ТІеххьара трамвайни поезд парке чуйоала. Цу хана наькъашка араевл дежурни вагонаш—тІехьайеса пассажираш дІа-са кхуьла а трамвая болхлой чукхуьла а.

Цхьабакъда, города вахар сецаш дац. Заводашка болх беш а бийсанара сменаш. Трамвайшикаш а ба шоай къахьегама моттиге. Трамвайни вагонаш, трамвайни наькъаш, тяговой электрически подстанцеш тахка, кхоачам болха кийтъе еза. Трамвая нах болх беш ба, парка хов Іуйрийна пхи сахьат даьлча хьалхара трамвайни поезд наькъ тІа араала ензга.

А. ЦИКЛОВ,
Грозни трамвая управлении ПТО начальник.

КЕРДА ШУ ДИКА ДІАДОЛАДАЛЬД

Грозненски вагонаш депо промывочно-пропарочни станце хьинаре къахьегарца белгалъьнна я Смелов Федор керте латта смена. Керда шу дІадоладеча хана эггара хьалха вахте эттар из смена яр. Цох доакхал а деш хьинар хийдонна къахьега йолаелар смена. Цу сменах нормал совгІа дукха цистернаш кийчйир цар. Ишта дика къахьийгар цунгара смена дІайийтача мастер Бахтин керте латтача сменас а. Цистернашта обработка еш йоаккха ха 48 минут кІезиг а еш, планал совгІа но кийчйир 40 цистерна. ХІара сменах нормаш 120—125 процент кхоачаш а еш, хьинаре къахьегаш ба промысловикаш Хаджимурадов, Умархаджиев, Шамсадов, Вайбеков, Ковальчук, Карболсунов, Пузиков, кхыбараш.

Г. АНОХОВ.

ЛЕНИНГРАД. Советски Союзе ниттал, доазал дехьарча мехкашка а йохкаш долча Вера Слуцкая цІерагІча бельевой фабрике дош тайп-тайпара бесаш а куцаш а дош кІадаш. ДІадахача шера предприятие алсамдаьккхад цуй продукци доазол дехьарча мехкашка йохкаш дІахийтар.

СУРТА ТІА: комплектовщица Нина Румянцева йоалл Финляндега дахийта кІадаш кийчдеш.

П. Федотов сурт.
ТАСС фотохроника.

ДЕШАРА ТIАККХУВШ IОМАБАРА

Iомабеча хана дешархой хьинарегIа мишта хулийтаргба? ДикагIа ха, бIарргаго, дешна безам мишта хулийтаргба? Дешархой хIама де безам тIаболаш хилар мишта вIаштIехьдоаккхаргда? Уж да тха района хьаштдолчча школа ерригача педагогически коллективана хьалхашка уьтта хаттараш.

Укх тIеххьарча шерашка школашка тIа-тIа ирлуш хьаьнкай йолаш йолча хьехара практиканей вахаро дIадехараштех юкъера вIашдухьаледалар.

Дешархой дешара тIаккхувш ца хилара хьахулийт хьехархоша дешархошка кийча знанеш дIателилга. ХIаьта цу тайпара вола кийчача знанеш «тIанкI аьнна хьалвиза» сат школе 10 шера дийшачул тIеттьагIа вахар чу вола. Фуд цу аIамгача сатах доаллаш хулар? Вахаре цхьаккха а хIама карагI ца доаллауш, уж шийзнанеш вахара юкъеаIхьа ца ховш, долаш дар ерга а доаллаш тоадара юкъе творчески дакъа ца доацалуш хул из. Цхьаькха а да цунга хулуш доаллар: ерриге знанеш кийчча йолаш дIанйиьча цунна хар кердаараш ше а Iомве, хIана аьлча, школа из хьаьхкашта ваьккхаьац уж даим кердаиха, шерье, кIоаргье. Доаче, ваха волалур наха дечунга хьежилга мара кхы хIама шийна карагI ца доала сат хул. Цу тайпара сат вац вайна эшар. Вайна эш хIана хьале безам тIауха, шоай гIулакха йоакхо ю вахаре хьалхашка уьттаду технически, технологически, организационно-экономически декхараш творчески дIоаш кхоачаиде хевш бола нах.

Школа декхаройла я дешархой тайп-тайпара вола хIама кхетадарен практически декхараш кхоачаиде Iомабеж, цхьабакъда, школе хьехарца чулоацалургдац дешархошта вахаре нийслургдола деррига а дукха декхараш. Цудухьа школе хьехнага чаккхаха деза дукхача декхараш юкъера йолча методехи хьисапехи, хьеха деза дешархошта шоаш уйлаш а еш, хьаькъал дукхагIа дегIаухаргдолча тайпара—дIало шоаш керда декхараш кхестаде уж IомабергIолча тайпара. Цу хьакъехьа хьокхаме къахьегаш ба тха районера дукхха а хьехархой. Царех ба Веденски юкъерча школа юххьанцарча классий хьехархо М. А. Прянишникова, Дышне-Веденски юкъерча школа хьехархо Э. Мекхиткгов, кхыбараш.

Фуд хIаьта цу хьехархой хьехара метода педагогически мухье хар? Эггара хьалхагIа а из да дешара материал проблемни хьисапагIа дIахьехига. По гIо ду дешархой хIама ха тIаккхувш хилар лахдара, уж хьинарегIа сакхетаме уйлаш е бахара. Пар хьехара метода лакхду хьехархочо дувцар дешархоша терхаддела, уж шоаш хьинаре уйлаш е Iомабу. Долче, по Iаланду дешархоша урок йолча хане а сахкетаме, дергIа знанеш дIанйелга. хIаьта иа бахьан доаш цIагIа Iомаде дешар аттагIа Iома а ду цар.

Дешархой хIама кхеталара тIахеберча эггара къьнагIча, дукхагIа дыржача хьисапех цаI да хьехархочо хаттараш дар. Цхьабакъда, цхьаIолча кхоачам беллаш опыт йоалча хьехархоша дешара материала чулоацама бувзам боаца сов дукха хаттараш деш моттигаш нийслу. Каст-каста нийслу мишта хьехархоша «Фуд?», «Фу дукхага да?» ала сов шаьръенача формехьа уж хаттараш уьттаду моттигаш а. Цу тайпара хаттараш доашхилга эшаш да, хIаьта из чеалханера логически операци а д, кагегIча дешархошка атта жопаш телаурглаш а дац. Къьесткъьоста предложенеш йийначул тIехьагIа цхьаха дукха тел дешархочо бакъьаь хIауттале деза а автора дешаш кхувла деза хаттараш. КIезига нийслуш дац гIонна вола' хаттараш сов тIехдоаккхилга; «Ехь фуд хIаьта?», «ДIахо?», «ТIаккха?». Хьехархочо, жопага дадийгIа а валалехьа, уйла е ха а ца луш, гIонна хада хаттараш уьттаду. Опыт йоалча хьехархочо хаттарех дерхI знанеш, хьийхар кхетадара, дIаэцара тохкам бу средство, цо нарех пайда нийсац уж хIама кхетадайтара, хьинарегIа уйла айтара йола средство махкалара.

Доккхача маIане доарлIаш да керда материал дIайоадийтачеш хIачIоагIьечеш хана а саина, шитта знаней доарлIаш беча хана а дешархошта хьалхашка хаттараш уьттаде деза лойа а ца лойа а дешархошка уйлаш йойтаргйолча, вIашхувал а уьттадеш нийса дий-деций хь. бакъдаь дIахьунха, юкъе дераде уж гIертаргболча тайпара.

Дешара процессе тIа-тIа дукхагIа моттиг дIалоацаш йоагIа дешархочун знанеш цунга шийга ший дешара юкъе кхахьийта ца Iеш, общества пайданерча къахьегама юкъе а кхахьийтаро. Хьалхалатта хьехархой гIерт дешархой шоаш хьалхагIа Iомаль знанеш керда практически а хIама кхетадара а декхараш кхоачашлеча хана юкъекхаьана ца боалача хьале каст-кастагIа уьттабе. Вахаре, практике, къахьегача нагтахьа мара нийслуш дац цхьа хIама кхоачашдара цхьа знани мара ца эша хьалиш. ДукхагIа нийслу ца хIама дара массехк цхьан лостамера знанеш эшаш хула хьаI. Шитта, масала, «рассалала яьныка ей» яьнна хьалхашка оттаду декхар кхоачашдара эш биологе, арифметика, геометре, черчена хьакъехьара знанеш, «Филокактус кхе а дийи» знин даккхийта цунга» аха декхар кхоачашдара эш биологе, географе, химе, физика хьакъехьара знанеш. Хьалхашка оттаду декхар чоалханетIа ше хула дукхагIа знанеш эш из кхоачашдара.

Дешархоща общественение хьакъехьара семинарски занятеш чакхйоах хьехархоша. Литературни произведеней духтIа бувлача хана каст-каста хьехархочо дешархошта хьалхашка уьттаду писателa дуиа хIама хинна моттиг а исторически хьал а къоастадара декхар. По дешархой Iомабу литература урока тIа географей историей хьакъехьарча знанех пайда ийбе. Педагог бекъ ва тайп-тайпарча дисциплинвахарча знанеех пайда ийбера походаши экскурсеши къаьстта а доккхача маIане хилар дерхIе. Экскурсешка телача заданешех деча хаттарашех дешархой ларнагIеоах литература, историе, географе, математика, живописа хьакъехьара знанеш юкъекхаьа.

Дешархой дискуссеш, йоашха а йоашхаш йола упражненеш, шоаш цхьаь ду баххаш — уж дерригаш а дешархоша хIама кхетадара болх хьинаргIа хилийтара кавькъаш да. Тайп-тайпара тренировочни упражненеш ец дIачIоагIьу Iомаль материал, хIаьта хIама кхетадара дикагIа хьакхашта а боах.

Дешархой кIоаргга а чIоагIа хIама кхетадаь дIаэпара тIаккхувш хилар кхедара практикана баьча тохкамо хьахьуних цу практика объективни хьаонаш тайп-тайпара хаьаш йийна болча дешархой теоретически зара йола, практически бакъьаь кхетама ших лакхбара формехь ца тихарах латтадра. Новкъа дуви пединституташка хьехархой педагогически а профессиональни а хьакъехьа кийчбар мела хилар, царна дешархочун психологи чинтай къоастаде ца хар, къахьегам Iилман лара тIа вIаштIехьбалара гIулакх тергал ца дар, и. кх. дI.

Дешархой хIама хара а Iомадаь дIаэцара а тIаккхувш масе а ергIора доваран дегIаккхувлара новкъостал де йиш а: предмета а соенни предметий цикла а рефератий, докладий, тайп-тайпарча творчески задаией система къоастаро; хIара дешархочах доахха гIулакхаш тергал а деш, царна хьехам хьмаро; дешара а методически а литература дикал лакхьаро; дешархоша деррига предметий хьакъехьа хIара дешна хаттараш деш ца яьийтара дола [illegible] хилийтаро; лакхагIарча классашка лакхерча школе а саина лекционнии семинарски занятеш чакхйоалийга юкъедалоро.

Къаьстта а боккхача доарлIаме я хьехархой кийчбара Iилман-педагогически боарам лакхбара проблема, пединститутий студенташ, къаьстта а лакхагIара классашка болх бара бараш кийчбара дикал товелга.

Уж лакхехьа мел дийцараш тергал а деш, оаха къоастамбаьхаш дола декхараш хьалхашка уьттаду тхоашта, хIаьта уж кхоачашдаро района школашкара дешара-кхетамца кхебара балха боарам дикка ваххь а берггба.

Ш. МЕШИЕВ,
Ведена РайОНО заведующи.

БАЬЧЧА ВАХАРАХ ХЬОКХАМ ЭЦАШ

Коммунизм хьаъерий моральни кодекса тIа оттаьча лакхача нравственни принципий маIанах вай мехка къона граждана хьалхехе безаш я советски школа. Из бехктехкаме декхар кхоачашдара Iалахьаьто боккхача доарлIаме да школьникашта Владимир Ильич Ленина вахарех гIулакхийн хьокхамагIа кхетаи бахар.

№ 1 йолча Карабулакски юкъерча школа хьехархоша, В. И. Ленина вахарахи гIулакхех йола материал урокашта, беседашта, дешарна доапача тайп-тайпарча гIулакхашта шерра юкъе а кхухьаш, дешара-кхетама процесса чулоацам тоабу, цун идейни боарам лакхбу.

В. И. Ленина вахарах гIулакхийх хьокхамах бераша кхетам бала дIадоалу тхо 1-ча сентябре 1-ча классе деш. БIаррчча шера ленински чтеней тематика оттаю хIара класса. Масала:

1—2 КЛАССАШ

«Ульянов Володе бера хьарех школьнии шераш», «Ленин бераши», «БIаьшеренашка еза латтаргIбала моттигаш», «Ильича васкетех».

9—10 КЛАССАШ

«В. И. Ленин — коммунистически обществерча сага идеал», «Ленини партие — шоза баьраш — вевараш», «Ленина образ — хIанзьа багахбувцаме, художествении литературе, скульптуре», «Ленин хIанз а ва дийна мел барел дийнагIа», «Ильича тIа Ленина орден йоаллаш бола республике цIи хеза ях», кхыдараш.

Ленин санна бала Iомабала тIерташ болча дешархой дика уйла кхоачашхилийтара дешархошта доккха новкъостал ду тха школерча библиотекара А. Я. Чижовас. «Баьчча, хьехархо, доттагIа» аьнна кийчча книжкий выставка а библиотеке, хьалтеха доала «Фу дешаргда Ленинах лаьца» аха плакат, хьалъвалай «В. И. Ленин ваьча дийнахьа дена 100 шу дизара наькъадалхаш» аха перспективни план.

БIаррчча шера кийчо еш латт В. И. Ленина хетаиь произведенеш ешарой конкурса. «В. И. Ленинах дола дика сурт хьан дуллал» аха конкурс чакхйоаккхаргья къоначча художникий кружока. 1968 шера февраль бетта дешара конференци ергья «Тамашийна шу», яхача Прилежаева книжках лаьца. Ленински цIен совето библиотекарица цхьана «Вагиархошка Ленина дахь васкетош» аха дешара конференци ергья лакхерча классашкарча дешархошта.

В. И. Ленин ваьча денга ерригача классашка классни кулгалхошеи отрядни вожатенеш беседаш сборашт кийчъю, хIаьта дружина, совето 4—7 классаш дешархошта лахрхIа кийч а яь чакхйоаккхаргья «В. И. Ленин дика мел барел дикагIа вола сага» аха сбор, хIаьта октябрьски седкъийлгий вожатеиа октябратаима кийчъергья «Тха дукхавеза Ильич» аха утренник. Комсомола комитета Ленински цIен советаца, художественни самодеятельносте дакъа вола пионерашца цхьана кийч а яь, чакхйоаккхаргья «Ленини искусство» аха сайре.

ХIанз оаха яз а дь, письмош вIадахьийтад Москверча, Ленинградерча, Казанерча, Ульяновскерча В. И. Ленина музейашка. Хьаькхача цхьайола материалаш, В. И. Ленина кулгайоазоний копеш юкъе а декха «В. И. Ленина кулгайоазоний материалаш» аха хьаьбеш кийчдад. Ша кийчъча отдела хIайн арахеца кийчъю Н. К. Крупскаяй вахарехи гIулакхехи йола стенд: сайренаш, сбораш, утренникаш оха материал гулъеш я политико-массови сектор, хIаьта лекторски группо лохарча классашта кийтъи «Ульянов Володе берен школьнии хахара шераш» аха тема. Iаи наннкулаш бола диссяшка лекциш ешаргья, В. И. Ленина школьни шерех лаьца беседаш ергья 1—4-ча классашкарча дешархошта. Ленински цIагIа ухаргда дешархой, В. И. Ленина вахарерча тайп-тайпарча ханашка ца хьакъехкаш болча советски художникий картинаш гулде экскурсовод кийчбу оаха хIанз. 10-ча классашкарча дешархоша кийчъю В. И. Ленина вахархи гIулакхехи йола доклад. Уж доклад ешаргья 8—10 классашкарча дешархошта классашка, Ленински цIагIа, школерча радио чу гIоала.

Воккхача доарлIаме да дешархошта хьукхаш дала фильмаш. Махкалттахой клуба директорица цхьана кинофестиваль ергья оаха «Сийлахьвоккхача Ленинах» яхача темах хетаяь. Фильм хьокха доладале хьалхагIа Ленинах лаьца доклад ергья хьехархоша, вожатена, лекторски группа членаша — лакхехьарча классашкарча дешархоша.

Тха школа дирекцис партийни организацис чIоагIо уйла тIайохийт лакхехьарча классашкарча дешархой политически дешара. ХIанз тхо деча болх бед а кхаь шера «Комсомольски дешара факультет». Кхаь шера 8—9—10-ча классашка Iомаь а деш, конспект уьттаергья «В. И. Ленина балхашта: «Ахархочун боахамера берий къахьеган», «Ватирхой сенаий декхараш». «Къахьегамо дисциплиннах», «Пролетарски культурах», кхыдараш. Дешара шу чакхъолаш, тиkови политзанятеш ара хьхсаш теоретически конференци ергья оаха «Ленини знанеш» яхаш. Апрель бетта школа шизарча а предметии а деррига газеташа кепатехь арайоахаргья Ленинах йола материалаш.

Дешархошта кхетам балара чIоагIа пайдана а боккхача доарлIама а да революце ветеранаша, В. И. Ленин шоашта бIаргавайнача наха дувцараш. Гих шера тха школе вIашагIкхийтар В. И. Ленин бIаргавайна Куликов Андрей Филиппович Орджоникидзевски станице бала вахи. А. Ф. Куликова дешархошта дийцар В. И. Ленин бIаргагултеи цул къамаьлага ладугIлгеи ший маьагIча хьалдаш нийсденнад.

Тха декхар да Ленин санна, коммунистически IаьдалагIа вахкига малагIа маIан долаш да цар гIулакхашца дIаьвохар. Цу тайпарча коллективашеш школьникашех юкъе доттагIал тоссалургдолаш вIаштIехьдакхха дола гIулакх. Тха школе цу тайпара доттагIал да 10-ча классерча дешархошеи 1-ча промысла коммунистически къахьегама бригадашеи юкъе.

Бурув деттача контора коммунистически къахьегама бригадо шефство лелаю 6-ча класса. Къахьегама турпалий хьокхамах парте гIулакха мутIахьа хургболча уйланна хьалкхебу дешархой тха школа комсомольски пионерскийи организацешка.

Н. И. НИКИТИНА,
хьехархо.

Тютчева Галина Александровас школе болх бу 22 шу да.

Къона тIехье хьалкхеча тIехдика къахьегарах «Халкъа образоване отличник» ший Галина Александровнайх. Республика просвещенье министерства, халкъа образоване городской отдело, ше болх беча Грознерча № 2 йолча юкъерча школа администраце даим белгалйоах хьехархо, РСФСР-а просвещене министерства Сийлен грамота еннай иэа. Тютчевайна.

Шийна хоачол кхоачаш на бош, даим ший гоеыал лакхъеш хьайоагIа Галина Александровна. Моские говзал лакхъяра курсаш а кхьа цIаенай иа укх деношка а.

Сурта тIа: «Халкъа образоване отличник» Галина Александровна Тютчева.

И. Плиево сурт.

КЪОНА ТIЕХЬЕ КХЕЕШ

ХIанз ерригача школачта хьалхашка оттадаь урокашка дешархой хIама кхетадара хьакъал дегIаккхувлара декхар. Цунна кхоачаиде дерхIар да Iомаш материал дешархошка кхетаиь дIаэнийтилга, уж Iомадеча предмета безам тIаухаш кулийтилга, цифрашкен формулашкен гIолла бокъалара дуве бIаргагулургдолаш уж хулийтилга, дIахо йолача хана вахарера шоай моттиг лохалургйолаш уж хулийтилга. Берла материал хьехара тайп-тайпара хьисапаш да. Царех эггара дукхагIа дIадьржар хьехархочун дувцар да.

Химе хьакъехьара материал йоашхаш тайп-тайпарча пайданерча сахкалий йоккхийча заданех лаьца дувцанза дергзаш. Айса, масала, 10 классе «мехкдаьттех Iалама газаш» яхача темах лаьца хьехаш аз урока ер йоашхадш ювиаш бакински е башкирски мехкдаьттах фу янкха йиш я, фуй цунах йоаххараш, и. кх. дI. дувца учебника тIара материал. Из материал юкъ-юкъе хьоахха а йийа, оаха къоастам баллаш дуаш Нохч - ГIалгIайчен мехкдаьтта миштаи, цунах фу йоаллалаш мишта доах, чакх мишта доах. Нагахьа вах мара ничаб Нажай-Юрта мехкдаьтта — толашагIча классех дола сийрда мехкдаьтта долга ховш. Моттигерча материалах кег гIертала а еш хьехаш хилча Iомаеча темана дешархой тергам гаьна чIоагIагIа тIаболга, уж библиотеке а ухаш, республика мехкдаьтта хьакъехьара книжкаш хетташ хул.

Деша юкъе ала дезаш да цу тайпара книжкаш библиотеке вIалла доалаш е 1—2 экземпляр мара йоалаш хулилга. Цу гIулехо дешархошта а хьехархашта а чIоагIа новкъарле я. Цхьахьа школай библиотекашта книжкаш дийлеча хана цу деша шенхашта терко е а еза.

Из кхо а кхьар ятле а йола продукт хьаю бездаI йоал пайданера оахкалаш, уж ахар а чахкхьар а дешархоша дикагIа хкетаду нагахьа санна къилбаседа Кавказе доахача рулай масалаш кхуиле, цар образецаш дIахьувкхе.

Воккхача доарлIаме да лаборатория балхаш химе урокаш тIа ду политически балхаши. Химе Iомалургьеш практически а лаборатори а балхаш деш хилча мара, реактиваш хьегIаши йоацаш хилча. Чоалхане йоаца опыт еро (из дешархоша шоаш йойя мукха а) санна чIоагIа дешархой безам хими Iомвара тIеаалургбац цхьакка а тайпарча свиъерданерча дувцарца.

Хьехахшлар дIаэцара хьакъахь химе урокаш тIа дегIа мишта ух геттара дика бIаргаго йиш а мечалаш деча кана. Сай урокаш тIа шенхашта терко ю аз задачай, хIана аьлча новагIча хана учебникий чулоацам кхоачаш болаш хилац школа йолча моттигерча хьалашка хилача. НовагIча хана задачаш айса уьттаду аз, укххарча хьалашка хьежжа айса хьийхачун терко а йолаш. ХIаьта цу тайпарча задачаш дешархой терко дукхагIа тIа а увз. ЩагIа кхоачашъе задани луш цу течах дешархоша шоаш 1—2 задача оттаелга а кхоачаиделга а тIаехх аз. По чIоагIа новкъостал ду материал кхетае.

Цхьаькха, сона хетаргахьа геттара боккхача доарлIамера деш хьоахаде безам бар са. Районни химикий объединение кулгалхо йолча сога вахалуш да районера дешархой химе хьакъехьа кийчбара гIулакх безаме хилара геттара гаьна долга. Школа йистенехьхкачул тIахьагIа химена е цунна гарга долча Iилмина ше хетаве безам болча цхьанна а выпускника цIи якха йиш йолаш дац. ХIаьта цу гIулакха бехке тхо а да. Школай кулгалхоша массаза а ахар ко тIехьожаш, тохкам лоаттабу школе эрсий мотта математикех хьехара, уж предметаш керттера а дерхIаш, хими юстара а итаи, гуманитарни йоанача хьашт долча вузе химерттерча дисциплинех дерхIа цхьа тайпа долга шоашта геттара дика ховшехьа а.

Дукха я болх бара новкъаьовла халонаш. Кхоачам балла реактиваш, оборудовани яц, хIаьта химически кабинет кийчьара терко я яц. Нагахьа санна школе химически кабинет кийчье мукъа цIа доне а доккхагIча цхьан классни цIагIа кийчье йиш ма ярий химически кабинет, хIаьта из дешархой химецара безам лакхбара гIо а дергдар.

Я. ДАМРИНА,
№ 1 йолча Ачхой-Мартана юкъерча школа хьехархо.

Шелковской района болх беча дикагIйолча хьехархой цIи йоаккхаш хилча хьалхарчарца хьоаш Валентина Сергеевна ВаиЛи. Шелковской бархIшерарча школе эггара аIамагIба рашта — юххьанцарча классашка дешарна — хьехаш я иа. Цунна бераш дезаш санна, иа а еза дешархошта дукха. Шоай иоллагIйола нана цох доархI цар.

Сурта тIа: Валентина Сергеевна урок луш я.

М. Ткачева сурт.

УМАЛАТОВА—КОММУНИСТ

Урус - Мартана района Мичурина цIерагIча совхоза экономика дегIайоалаеча хьинаре къахьегача коммунистий суртаж доахк районни сийлен Доска тIа. Царна юкъе я Мичурина совхоза цхьоалагIча отделене цхьоалагIча бригада шекара свекла кхееча звено кулгалхо къона коммунист Умалатова Заде. Совхоза партийни организаце а совхоза дирекце а чIоагIа могаш иа.

Мичурина совхозе иха хьаеча директор волча а аха шекара свекла кхееча гIийна бозх бе довага дIахайтар Умалатовас. Администраце раьза а хинна цхьоалагIча отделене шекара свекла кхееча бригаде хьажайтар иа. Хьалхарча шере а лакха хьувкъаь кхебаь Зади шекара свекла кхееча звенона кулгалде оттайир.

Юххьанца хала дар, — яхаш дувц Заде, — 28 сат чувоагIача звенона кулгалде доарлIеренгий - хьогI хьалхашка оттадаьча доккхийча декхарех?

Шийх а шийх новкъостех а бIубенна волча сага хала дац дукхьал нийслу халонаш эшае. Цхьабакъда, дукха низа хан эш цу гIулакха. Дукха бийсай йоалера Заде шийх гийна звено эггара толашагIа йолче звеной мутIаре аккхара де дезачун уйлаш еш.

Хьалхарча шин шера дега махаттара лакха дацар звеной хьокхамаш.

Цхьа вIашагIкхийтта болх оалегара эргабакха лаьрхIар кулгалхочой звено членашех. Iилмана кхагIаьнинари агротехника хьалха опыти юкъейоалаеш лаьттана гIулакх делга соцадир звенос. Эггара хьалха къахьегама дисциплина чIоагIйир. ХIанз даим йоакхо ю звенос къахьегама овсарле лакхъара. Укхаза хIара сага дика доза ший де дезар. Балха тIа гIалат даьнна моттиг нийсъеча бергиган вIамагIкхийтта иа белгалдоакх, хIаьта из кхы ца нийсдалийтара де дезар дувц. Из бахьан долаш укх тIеххьарча 3 шера производственни заданеш тIеххоачашъеш хьайоагIа звено.

Камаьрона ший опыт дIайоалий Умалатовас ший вIамагIа болча новкъостанта. Цунах хьахула беркат шерагара шерага гуш да. ХIара шера дикагIа хьувкъаю шекара свекла.

Иштта тIеххьарча хиннача звено гIулакхаш ши хо шу далале холуш хувпадалар. 1965 шера халкъа боахам дегIабоалабеча хьинаре лакха лоацаш производственни лакхара хьокхамаш лахарах Дьахен, дева совгIат — Ленина орден елар Умалатовайна. ХIанз районе эггара лакхагIа хьокхам бола звено я Умалатова Заде яр.

Фу бахьан да хьа звенос иштта лакха хьокхамаш дахар, аьнна хаттар дича, шекара свекла чIоагIа хьувкъаьара керттера дар агротехника бокъонаш ца телхаярх коллектив бирт болаш хилари белгалдир Заде.

Укх шера шекара свекла дIаювргйола лаьтта соахка гуразьа аьхад. МалагIа удобренеш еш хьожаш лаьттана дикалга яра хIанзза оарлагIьнинай двеиьевой. Минеральни удобренеш лаьттанца дикагIа дIаширгйолаш, хIаьта цунца цхьана оасара оала бохаберголаш бIаьстан юкъе юха аха дерхI шоай участок.

Умалатова Заде вахарца йоакха событи хиннай юбилейни шера. Октябра цIей тIаккхоачам Коммунистически парте мугIарашка дIайийцай Заде.

Цхьа барт болаш, «ЦаI массанех тIехьа, массавар цхьаинена тIехьа» яхача дешах къахьег къоцаччи коммуниста кулгалдеча кхаппаькха коллектив. Цудухьа карагIдуах цар дика гIулакхаш. ХIаьта иштта массаза юкъа я халонаш а оаттонаш а.

Массаволчоа цхьатарра воккхагIа вола новкъост да дог дика йола Заде. Цатоам а дега гIоале а цунца еъ. Лагавала ненаход бала кхетам ба.

Балхара мукъа йола да ший юртарча нахаца, хархархошца дIахьо районни Совета депутата Умалатовас. Ер кхоалагIа шу да Зади районни халкъа суда заседателала хержа.

Иштта ЖакIца Iинерза йолаш, ехаш хьайоагIа коммунист Умалатова Заде. Ше па кхеош, наха эшачоа кийча йолаш а из сий доаш.

Т. АРЧАКОВ,
тха собкор.

КЕРДАЧА ТОЛАМАШКА

Лакха декхараш тIайиьа тха боахама къахьегамхоша. Пхе шера план дий шера кхоачашье, Даьхенна дукхагIа юртбоахама продукция яха дош деннаш цар.

Во къахьегамар лаьтта лела дераша, хьайбаш лелалераша, иштта кхыйолча отраслей къахьегамхоша укх шера а. Из гуш да тха кхаш лелалераша чуденача ялатах. хIара гектара тIара 34.1 центнер да из плана 25.9 центнер мара йоацача.

Иштта дале а шоаш дьючох кхоачамбеш бац тха боахлой. Кердача шера лакха хьувкъаьм чуба кийчлуш да тхо. Деронга лаьтта 27—30 сантиметр кIоарга аьхад, цхьатарра катокашна тоIадаьд. 3211 гектара тIа дийнад гуразьа дув яхит. ДIадувча фуна хIара гектара 40—50 центнер йолаш гранулированни суперфосфат техай.

Кхы а цхьаькха дика хIача за тха къахьегамхойта карагIаьланаг гуразьа дуя яат хIара агрегата кхокка севалка тIехьа а йийза яйье, соахка шишма кара па йийзача. Цудухьа лоацнача хана ялтаи дIадийна дакьар тхо.

ХIара шера фу кердахах тха колхозо. Масала, укх шера тIехьнка хьувкъам ду «безостая-1», «леонарда» яхача кIи фу дIалийнад тха боахаме. «Леонарда» яхар берза фу из. 52—67.8 центнерага кхоачаш лаьннад иа укх шера хIара гектара тIара.

Йихача фух бе оаха дIабув мукх а. Масала, укх шера оаха дIабийнар «кедворас-бета» «бета-40» яхар бе. «Бета-40» Iобужац, хIаьта чуина а яттагIа ба иа.

Во бац цуи хьувгьаь а—хIара гектара тIара 37 центнер йоала.

Дика хьувкъача культурий хан бу тха колхозхошна. Тхоашта могача бесса уж культураш дукхагIа дIае а царца дикагIа гIулакх де а хьож тхо. Цудухьа пятилетка хьалхарча шин шера колхозо 227601 центнер ялат кхоаьд, план 162340 центнер мара йоацача. Цу юкъагIа иччахкьалкенга йохка езаш хиниб 58 эзар центнер яр, хIаьта оаха 38874 центнер совгIа деххах алаш.

Дог гIоазьал гектара тIара 34 центнер ялат чуийцалга дегадехача. Цу тайпара лакха хьувкъам бахийтхобац вай республике цхьанна боахаме. Из механизаторашна шера яхь йоаржаь цхьоагIо йолаш къахьегарах даьнна беркат да.

Тхо массава гIадвуг оахош хьийга кха Даьхено лиртIаро, лакха культура йолаш лаьтта лелдарах тхоашта ВДНХ-а шолагIа степена диплома даиш лелае РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума, РСФСР Министрий Совета, ВЦСПС Ше байракхи яларо. Цу совгIаташа безам тIаболийт дIахо йодача хана кхы а дикагIа болх бе.

Йоакха терко тIаахийтай колхозхоша кердача шера бIаьсти юкультураш хIае кийчо яа а. ХIанзале еррига комбайнаш, лущильникаш, культиваторэш, сеялкаш, лохараш тоадь баьниаб уж. Чакхйоалаш латт тракторашта еш йола ремонт а. Кхоачамхилла кийчдаьд боахама дика фу. БIаьсти еррига культураш гуразьа аьхача злба тIа шера дIаоргъаа оаха.

Дукха къахьийгад укх шера лаьтта тоадеш. 4300 гектара тIа 10553 тонн кхаш 1500 тонн хиккаи минеральни удобренеш хьаьршар яхашка. Цул совгIа дукха герфицидаши ядохимикатани техар цига.

Уж еррига мероприятеш агротехника лакххара чакхйоах оаха. Шеко йоацаш зла йиш я де лаьрхIар оаха кхоачашдергхилар.

А. ТИМОШЕНКО.
Сунженски района «Победа» яхача колхоза керттерIа агроном.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Мексика. Машина чура ерригга меттигаш дlаийцца хичча, иштта вахо а могаргва. «Пхьагlаналиде» бахьа лира а бац Мехикера полицейскаш.

В. Шандрина сурт.
ТАСС фотохроника.

ДЕРРИГАЧА ДУНЕН ТIАРА

ВЬЕТНАМЕРА ХОАМАШ

Къилбехьен Вьетнам мукъалккхара Къаман фронта официальни органо — Освобождение яхача агентства кепатеха араьккхаир Къилбехьен Вьетнам мукъалккхара халкъа герзашкарча низама укх тlеххьарча ворхl шера, 1967 шера 13-ча декабре кхаччалца, США-н цар сателлитийн бlуннашкарча тlема гlуллакха тlера 300 эзар саг а волаш, противника цхьа миллиони ах миллиони гаргга салтеш апсари тlема юкъера ваьккхав, туйита а лаьтта латтача йохаяь а 8590 самолет, хlаллакъяь 15.835 тlема автомашина я яхаш йола коммюнике.

* * *

Вьетнамски халкъа эскара сигалара тlабоагlача тlема хухьаларча оборона бlухоша 30-ча декабре Куангбинь яхача провинцеца тlера чуйтай ДРВ фегарча доазонел чухьа яьина американски самолет, яхаш хоам бу ВИА агентства.

* * *

Вьетнама Демократически Республика правительства хоадамболлаш протест лу США империалисташел цар хулламен Камбоджа королевствана духьала уттаеча агрессивни планаштен лелалача гlуллакхаштен духьала. Йоах ВИА агентства хьакхайкаьча ДРВ правительства заявлене тlа. Камбоджана духьала тlом гlоттабе гlерташ вlашагlкхийттача Штаташа уттаю план, йоах заявлене тlа, Іалаьмате бовккхача кхераме я Къулба-Малхбоалей Азерча машара.

ЧlОАГlЪЕ СОЛИДАРНОСТЬ

КАИР. Дунен империалисмо тийша балхаш вlашагlдехкаш хилар бахьан долаш дlахо чlоагlъялза еза дерригача антиимпериалистически революционни низамий солидарность а чакхдоалча гlуллакхий цхьоагlо а. Йоах цхьана оттальча. Дерригдунен Машара Совета генеральни секретара Р. Чандра а Азеи Африкан халкъий солидарность Организаце генеральни секретара Юсеф ес-Сибаи а кулгаш яздаьча коммюнике тlа.

Американски авиаце Вьетнама еш йола пиратски налеташ соа чехха соцавра, США-н цар сателлитийн бlунаш Къилбехьен Вьетнамера арадахара, Вьетнамах лаьца яь Женевски соглашенеш кхоачашъяра хьакъехьа дlадехараш хьаллацара а хlаьта иштта Къилбехьен Вьетнам мукъалккхара Къаман фронта политически программа кхоачашъяра а дунен общественни мнени оарцагlъяккханза яр ца хилар белгалдоаккх коммюнике.

Дерригдунен Машара Совето а Азеи Африкан халкъий солидарноста Организаце а цlаьхха а дlадийхад израильски агрессора бlунаш дlалийкача Іарбий территорешкара арадахийта.

Дунен халкъашта юкъерча шин организаце цхьана оттаьча коммюнике тlа иштта хьакьехкад африкански халкъаша шоай паргlатон къиэчарех тийша хlама доалаш хулгаш бахьан долаш лоаттабу ниiсхон къовсам бизза хьаллоацаш хилар.

ПАРИЖАНАШТА ДЕННА НЕРДАЧА ШЕРА СОВГlАТАШ

ПАРИЖ. 1-ча январе маьхх йохкача тинаш тlа бахача французашта лайзар кердача шеро шоашта деза эттара хьалхара «совгlат» — юкъера лаьрхlача 9—10 процент лакхбаьб маьхха мах. Маьхаш иштта лакхбаьд шурийна а кхачан продуктай кхыча тайпаштa а.

ЮФИ агентства хоам бу лукхача хlамашта маьхаш лакхлургхиларах.

Францие столице практически хlанзле а лакхала доладенна маьхаш. Хих тела мах хlанз дена лlа соаккарчул 30 процент лакхагlа хургболаш ба, чуlе лийнача шlенoex боаккха мах 15 процент лакхлу, налогаш — 17,5 процент.

ПРОВОКАЦЕХ ДАЬННА ЗУЛАМ

АММАН. Кхо саг вийнаш, цхьа бер а долаш кхыча кхиннa човнаш яьй израилтенаша шоаш дlалаьцача Иордан яхача хин малхбузехьарча берда йистера 1-ча январе Іурийна Іарбий беженций лагере йоакхий топаш чуеттар бахьан долаш.

БРАЗИЛЬСКИ КОММУНИСТИЙ СЪЕЗД

РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРО. Хlоаргтача подполье хилар Бразильски коммунистически парте VI-гlа съезд. «Жорнал де Бразил» яхача газето кепатеха араьккхача съезда политически резолюце тlа анализ ю мехка чурча а дунен халкъашта юкъерча а гlуллакхашта.

Съезде лаьца лаьпараша бразильски болхлой класе тlахьийзар шоай бокъонаш хьаштонe лорадар духьа цар лоаттабу къовсам чlоагlбара.

Съезде лаьхха лаьпараша хьакхайкалир Китае доаллача хlамаш чlоагlа сатото еш шоаш хилар. Цар белгалдаьккхар, культурни революци оалаш яр Мао Цзэ-дуна культ личностен марксизмаца-ленинизмаца тарлург ца хилар.

Резолюце тlа къоабалду укх шера февраль бетта коммунистически болхлойн партей дунен халкъашта юкъера совешани гулъяра хьакъехьарча деша цхьана дагайоалар духьа коммунистически болхлойн партеш консультацешта вlашагlкхета лаьрхlа хилар.

ДЕ ГОЛЛА КЪАМАЬЛ

ПАРИЖ. Франце керттера зерхlар, аьлар Франце президента де Голла кердача шера посланеца ше французашка кхайкаш, — из машар ба. Франци машар оттабе гlерт из телхабаьча моттиге. Деш дола къамаьл геттара дика гуш а эттара хьалха Вьетнамахи Гаргарча Малхбоаленахи лаьца а да. Цу шинна а даьхъе доллача хlамаша хьахьокх, шоай кхел халкъаша шоаш къестае а еза, цуна цар бокъо а я яхача деша тlара хьадоагlаши цара дикадар хилча деш паччахьалкхенашка вай дlаяьхан дола къамаьл мел бакъ хинна хиннад», — аьлар де Голла.

Экономически социальни даьхьех лаьца ше дувцаш, де Голла бакъдир, 1968 шера халонаш тlаьтта тарлуш хилар а низам оарцагlдаланза дарг ца хилар а, цхьабакъда, цо белгалдаьккхар, кердача шерага сатессаш хьежа мегаргхилар.

ЙЕМЕНЕРА ХЬАЛ

ХОДЕЙДА. 2 январь. (ТАСС). Йемена столица Сана районера хьал дlахо кхоххалую латт. Монархисташ гlайттача племенашен, города гоннахьарча лоамашка кlийленаш а лийца, кlирьхь йоккхий топаш чуетт нах бахача кварталаштен хlаьта иштта Рахаба яхача аэродромаи. Столицан чухьа бовла гlерташ цар лелаеча гlуллакхашта духьале ю республикански бlунашен халкъа ополчене отрядашен.

Сана Шеча Форда йистаца, мехка къилбаседенцен къилбехьенцен юзайолийтаю хинна ваькъаш дlалувцарах столице кхачан продукташ тоъаш ац, хилиза ярйоацача хlамашца баха нах Іалашбара гlуллакха халонаш тlакхечаьй. Республикански Іаьдалаш чlоагlа оарцагlдаьнза хилаьза дарг мел доацача хlамашца баха нах Іалашбара.

ЖЕНЕВА, 2 январь, (ТАСС). Дунен халкъашта юкъерча Шеча Жlаргаь Комитето Йемене латаш йолча оагlонашка кхайкарал даьд дунен халкъашта юкъера конвенцеш кхоачашъярам тlема халонех граждански бола нах лерабарам уж тlа а хьехаш.

Тlахьехам тlа белгалдоаккх, Сана районе лира тlемаш латташ хилар бахьан долаш маьрша бахача нахах Іалаьмате духьа нах бовбаь хилар. Нах бахача кварталашка йоккхий топаш чуеттарах шlенош доладу, бераши кхалнахи баабу.

ГАНЗАШ МУЗЕЕ КХАЬЧАЙ

1967 шера Москвера кораль эттара чlоагlагlа цlи хеяь археологически хlама яр из. Гурахьа къаьнарча московски Зарядье Степан Разина улица юхье «Россия» яха гостиница хьалъеча шеррача участке балдаш деча хана йоккха топпара сурвле керанмй. Цу чу даьлаад 62 дото слитка. Уж хишнад Велики Новгороде хьадаь платежни слиткаш. Уж хинай XI-ча бlаьшерера дено XV-гlа бlаьшере юкъеяхкалца лийнна эрсий платежни единица. Дlаьххача дото слиткаехи шиша шаьш лоацача слиткаехи (ах сомаш) заттаца хиннай ганз. Лоаца слиток юкъе гlоала ахдаькха дlаьха слитка да. Хlара слитка тlа шиш мухьар латт. Цар тlа латтараш тайп — тайпарча оалхазарийн оакхарийн сурташ да. Специалисташта хетачох, слиткаш тlа пу тайпара мухьараш уттадаьл цхьан княжествера кхыча княжестве уж кхьчача хана. Цхьабакъда, из гипотеза бакъ йий ха делаш я дlахо а.

Цхьаькха а да тамаш йолаш хlама. Тохкам баьрий вlаштlехьдаьлнад цхьадолча слиткаш тlара шолха чкъор а долаш уж кепа мишта дийтад ха. Хьалхагlа цlена доаца (кхы металл эдаь) детув кенадотташ хинвад, хlаьта тlехапахьа доаладаь цlе на детов Іотlадийттад. Из бокъонца йола фальсификаци я. Из шиш тайпара ганз хlанз исторически музеи нумизматически отделе кхаьчай.

Тайп - тайпара слиткаш мича хана хьаль я хара, специалисташта хетачох, цхьан шерал кlезигагlа йолцаш ха эшарьа. Ганзо повкъостал зергlа слиткаш тlа мухьар уттаде мича хана доладеннад хара — Іилмачlоагlа доархlамо да из. Хlара слитка тlа цхьаннегара даьнна ядххьалца мухьараш хатт. Хетаргахьа йола, ганз лаьттах едла хана — XIV-гlа бlаьшере чакйоалаш XV-гlа бlаьшере йолалуш.

Цу тайпара хlамаш нагтахьа мара кораргlац. Цу тайпара ганз коралый 1819 шера Серпуховна шахьара. Цуна 120 слитка хиннад.

Эттара тlехьагlа Исторически музее кхаьча хlамаш чlоагlа теркалъе дегдоагlаш я. Мехка тайп-тайпарча мlоlинганкара коралый 500-гара 1500-кега кхаччалца, Иван Грозне паччахьал даьча хана дена (XVI-гlа бlаьшере) Алексей Михайловича паччахьал даьча ханага кхаччалца (XVII - гlа бlаьшере) лийнна кагий дото ,кепигаш чудоакха ганзаш. «Кепиг» яха къаьстача ахчан цlи хьайозаенний цу тlа дилача кипье (тlаьех) бе а доаллаш говра тlа вагlача сийлахь - воккхача паччахьа суртагара.

Чlоагlа уйла тlаячийта безам боагlаш я вай, социалистически заманхьара коллекцеш. Уж я советски ордений эттара хьалхара образецаш (цу даькъе Армени Туркменеи ераш а йолаш). Музее кхаьчай Ленина ордена эттара хьалхара вариант а. Уйла тlаозаш да цуи истори. Из орден Березниковски химкомбинат хьалъяьча советски специалиста Вацкевича хиннай. Сийлахь - боккха Даймехка тlом лаьттача хана шиш безаш а хинна фронте вахан ва, цул тlехьагlа Великие Луки яхача города юхе вайралца валар хиннад цун. Гитлеровцашна дакъа дайха а дайха, орден дlайитхьай. Советски бlунаш гитлеровски Германе территоре тlа даьннача хана советски летчика цхьан особняка чура коралый из орден. Ленина орденан юххьанцара вариант тlехьагlа араьнараштa тара йоалаш хиннадаь, из коральча летчика В. И. Ленина портрет тlадоалла медальон я меттад орден, цудухьа шийга лелаьй цо из. Тхьо шу даьнначул тlехьагlа, цхьан паланe тlара Исторически музеи орденний отделе заведующие Чужов Владимира статья йийшача нара кхетадаьдац летчика шийгара яр орден хилар, тlаккха из лоархlаме реликви музейна дlаеннай цо. Орден хиначун тайпан цlа хайнад музейна. Вацкевича вoi Москве вах, цо чlоагlа лоархlаме хоамаш даьд музейга даьх лаьца.

Зина БУХАНОВА,
АПН корреспондент.

САГО БУ БОЛХИ ЛАЬТТАН ЧКЪОР МЕТТАХЬДУВЛАРИ

Лаьттан чкъор меттахь дулийтара Іалаьмате йоккхача лаьттана чурча энерге бочул иттазза аффективнегlа Іоткъам бу саго бехча баахе бахха. Иштта да хlанзача ханарча лаьттан чкъора зедара тlеххьара даьча толкамех хьагучадаьннараш. Царех лаьца дийцар профессора Ю. А. Мещерякова, из проблема Іомабра йолча Дунен халкъашта юкъерча комиссе президента.

По белгалдир дукха а мехкаьта, газ лаьттан хlалхара хиш дахара цхьайолча районашка лаьттан тlехе хоадлан чуххийтилга. Геодезисташа белгалдаьккхад бакински промыслаш йолча Апшеронски ахгlайрен тlа цу тайпара хlама хилар. Тlехо чу ца еттаалийтар духьа, йоассаенначa меттагашка теттаи хий чуухийтилга могаду специалисташа.

Шоаш тlайола меттигаш шоай лозалца тlенаш Іочуйохъ цхьайолча городашка. Іилмахоша дийнад Таллин, Эстоне столица, иштта Іочулохкуш лаьттилга. Цхьана йоккхийча городашкa халдайза духьа транспорт лелаш хилар бахьан долаш цхьайолча улицаш Іочулохку, къаьстта а бердий йистошка. Духьа ха йоаццаш даьча бустамаца хьалхехкад Москвера бердий йистош хlара шера 2—4 миллиметр Іочулохкула.

Іилмахоша дув иштта лаьттан чкъор Іалама низах хулвалуш хилар а. Духха ха йоаццаш гучадаьннад, масала, Кавказски лоамаш кхы тlа а лакхлуш латталга, цу тlа а дикка сецаьа дазлуш. Довецки бассейна район (Украина) а вай мехка европейски даькъа юкъамоттиг а лагlе [illegible].

Профессора Мещерякова хьахайтар Советски специалисташ Европа дерригача советски даькъа а Кавказа а дола лаьттан чкъор меттахьдувлара карта оттадара болх 1970 шу тlакхоачаш баь баргболга.

(№ 11 Аьнча «Наука и жизнь» яхача журнала тlера).

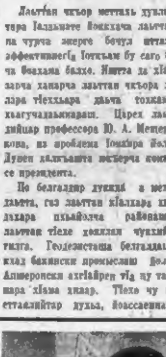

Доккхий кампалу йолча Х. Нурадилова цlарагlча Нохч-Гlалгlай драматически театро коллективо берашта шийбаь фильм «Іаьржа Хаза» [illegible]. Из зорбий меттагl оттабаьй. Хlоахие хорши доккхий хьовиб цунга.

СУРТА ТIА: спектакля сцена. Маьлха Аза роль ловзаш Т. Саповa, Къорий роль — М. Хадзиева.

И. Кобаладзе сурт.

НОВОСИБИРСКИ ОБЛАСТЬ. «Маревец» яха совхоз — теплицашкa баьцадоараши зизаши кхиду бенихь йолаш да.

Миллиона дилаьнгlа даькъа долча уйхаш кхиалача хризантемии яхача зизаши хьальий городерчар кхартиреш.

СУРТА ТIА: бахлe В. Ушакова — хризантемаш кхиду говзанч.

В. Лащинова сурт.
ТАСС фотохроника.

ФУТБОЛ-68

Кердача, 1968 шера СССР XXX-ча чемпионате футболах доно медалаш яхар дуьхьа къовсам болабергба «А» классa цхьалагlча группа тхьал команд — иштта лаьрхlад СССР футбола Федераце президиума предложенеш чlоагlъяьча СССР спортивни обществаши организацеши Союза Центральни совета президиумо.

Ераш я командаш — чемпионски титул яккха гlертараш: «Динамо» (Киев), «Динамо» (Москва), «Динамо» (Тбилиси), «Динамо» (Минск), «Нефтяник» (Баку), «Шахтер» (Донецк), «Спартак» (Москва), «Арарат» (Ереван), ЦСКА, СКА (Ростов-на-Дону), «Крылья Советов» (Куйбышев), «Торпедо» (Москва), «Торпедо» (Кутаиси), «Кайрат» (Алма-Ата), «Пахтакор» (Ташкент), «Заря» (Луганск), «Локомотив» (Москва), «Черноморец» (Одесса), «Зенит» (Ленинград), «Динамо» (Кировабад).

САПЕР ЧАКХВАЬННАЧА МОТТИГЕ

...Яссо - Кишиневски операце боккха бож - моаргагlа тlа-тlа чlоагlагlа вlашкатеlаш латтар. 1944 шера августовски Іуйрийна Кишинев мукъаьккхар.

Саперий отделенеца коасий бепамашка гlалла чекх а ваьнна, Бык яхача хих дехьа а ваьнна, машинаькъах нордай ниикъ тlехбоалча Висмтерничены яхача моттиге яхча а шигарe гороза улишашка гlолла урагlваха а воаш вар сержант Михайлов.

Иэттера цlенолгаш гучадаьлар, саперашa шоай болх дlаболабир. Минаш лохарий мlараш хье доладелар.

Басар хьекхача шеткаца доккхий Іаьржа алапаш яздар сержанта «Хьежа чакхдаьннад. Минаш яц. Михайлов».

Готтача, голаш еттача улишашкен переулкашкен гlолла дlахо болхар уж, готтача ковшка чуйттар, подвалашка Іокlалбуйлар, массапахьа а шоаь йоазув а дуташ: «Хьежад. Минаш яц. Михайлов».

Сержанта цу хана дага дапар, уйла яцар, тlом чакхбаьнначул тlехьагlа укказа юха а вена, ше керда горд хьалъеш хургхилара. Хlаьта из бокъонца иштта нийсделар.

«Кишиневстрой» треста мастеротделочник волаш болх беш вар Михайлов. Паччахьалкхен комиссега Жданова цlерагlча библиотека керда здани, искусствай институтa корпус, «Молдова», «Кишинэу» яха гостиницаш, «Патрия» яха кинотеатр, бердий больница, дукха кхыдола цlеноаш дlалуш яр цул бригада. Цун бригадо хьалдаьд правительства цlа.

Тlем тlа хьакхача салтий совгlаташта — «Ше седкъен» «Славен» яхача орденашта — дукха ха яллехьа тlакхийтар маьршача вахарера совгlат: «Къахьегама Шеча Байракха» орден.

...Хlанз кхы яц Кишиневе готтига уишцилгаш. Берда горд кlайча тlох лэттача цlеной кварталашца урагlъяхар, сийдача преспектанцен майдашцен дlашерзелар.

Сатийнача Садови улицагlа тlом хиннача хана дено бlарча дагlийсача цlек пена тlара иштхьа бlаргагуш «Хьежад. Минаш яц. Михайлов» яха йоазув мара хlама дац. Из реликви слина, кхы юха тlая йиш йоаца дlаяха ха дагаухийташ йола тlехьале морг да.

М. ВОЛНИН.
(АПН).

ХАОТТАМ

Тахан республикие гlоанаш Грознени лоадаш йовчан а йоацаш, кхынь хургьа, Іуйрийна цхьайолча меттигашка дехи хургда, маьlго мух хьекхаргба, температура 2—7 градус йlоахал я йовхи хургья.

5-чаи 6-чаи январе юкъ-юкъа тlера я юлаш кхохка хургья, лоадаш йовчан хургья, цхьайолча меттигашка дехи уттаргда, маьlго мух хьекхаргба, температура бийсанна 5 градусагара 5 градус шелалга кхаччанца дийнахьа 1 градус шелалгара 4 градус йlоахалга кхаччанца хургья.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадуэгIа, хьажа

РАДИО

4 январь, ЕРА

8.25 — Ипполитов-Иванов. Кавказски эскизаш. 8.45—«Къовсам тахкархой» (нохчий меттала). 16.05 — Къона тlехье (нохчий меттала). 16.30 — «Шабашкин фиппина хьатlавоагlа» яхача Е. Цугуллиева книжка тlера цхьа дакъа (нохчий меттала). 17.00 — Юрта боахама болхлошта дола концерт. 17.30 — Вай индустриальни нохк (гlалгlай меттала). 17.45 — «Дневника тlера оагlонаш» яха беседа (гlалгlай меттала).

5 январь, ПIАЬРАСКА

8.25 — Блантера Матвея хьалаш. 8.45—Агитатора хийна дош (гlалгlай меттала). 16.05 — «Къона тlехье» (гlалгlай меттала). 16.30 — «Машта вlашагlйолла еза яхь» яха статья Ленина яздаь 50 шу дизарга яха беседа. 17.00 — Сунженски районa художественни самодеятельности дакъа лацархой концерт. 17.30 — Бовхаш лелабаре школа. 17.50 — Къамаьл ду радио общественни редакце.

ТЕЛЕВИДЕНИ

4 январь, ЕРА

12.00 — Берашта. «Севастий Іаьхая бахьан долаш» яха художественни фильм. 18.00 — Телевизиони кердадараш (гlалгlай меттала). 18.15 — Іалаьме гlолла экскурси (гlалгlай меттала). 18.25 — Юртара къахьегамхой деша багlа. 18.45 — «Совхозе директор» яха киноочерк. 19.00 — Телевизиони кердадараш. 19.15 — Ах бlаь шера гlуланкхаш. 1900-гlа шу. 20.10 — Шовкa, бераш (гlалгlай меттала доакхх). 20.30 — «Ха» яха информационни программа. (ЦТ). 21.30 — 1967-ча шера дикагlа бола спортсменаш. (ЦТ).

5 январь, ПIАЬРАСКА

12.00 — Берашта. «Суворов» яха художественни фильм. 14.00 — Фаьнга гlойла ниxь бар. Кердача шера утренник. (Пионерий Дворецера трансляци). 18.00 — Телевизиони кердадараш (нохчий, эрсий меттала). 18.25—«Вай хlара даьхкад укхаза» яха кинаочерк. 19.00 — Пятилетка кхоачашъяра тlа боахаш. Шера хьалтарча дешошка дено. 19.20 — Лакхерча класашкарча берашта кердача шера боккха сакъердам. (Пионерий Дворецера трансляци). 20.05 — Телевизиони кердадарий лаьрхlа йола выпуск (нохчий меттала доакхх). 20.15 — Шоана, бераш! 20.30 — Ах бlаь шера гlуланкхаш. 1930-гlа шу. 21.25 — «Денал дарий рейд» яха художественни фильм.

Кхувш боагIарий духьа даим оарцагIвар

Духха декхараш да Грозненски района Чечен-Аулерча участкови уполномоченне кхоачашде дезараш. Цхьабакъда, Арсеников Гиласе шиш керттера уйла тlаухийт зуламаш ца хилийтара. Къаьстта а дагабоахк цуний бокъонаш телхаера дуккхача наькъ тlа бузза гlерта кхувшбоагlараш.

Пулухьа за-ех участкови уполномоченни каст-каста школашка хулаш хилаь. Цига хьехархошта юкъера цуна кораьоагlа «хаха кхувшбоагlараш» кхетабара бола шиш гlончий. Царца дагавул из кхенза вола бокъонаш телхаер шийна нийсвелча цунна де доагlарий хьакъехьа. Эттара хьалхагlа а царгара хов цунна школе а шlагlа а харцьаьнна хьувзар малагlа декарке ва. Цо хоаш шешегlа хинна хlама ян юкъерча а юххьанцарча а школай дуккхача хьехархоех халкъа дружина членаш хилар а юртара бераш тlахьожам боацаш дита ца хилийта мишце балхдолча, цар хьинаре повкъостал лоаттадеш хилар а.

Арсеников Гиласа школай педсоветий заседанешка а хул, нагахьа санна цига дувцаш «халача» кхувшбоагlарaша лаьча харцахьаpча гlуллакхий е цар урокаш гулдаланийтара кешаш хуле. Укхала участкови уполномоченнца йоаз шоай бераш кхетамца кхедара бокъ-къаьсташ да. Деша, тlехьалусача берий даьй-ноаной болча ухача классни кулгалхоша участкови уполномоченне дlадувш урокаш ьнначул тlехьагlа уж бераш фу деш хул а берий кешара чlоагlагlа тlахьожам лоаттабе безаш хилара хьакъехьа цар даьштен ноано хьехархочо ду хьехар цар мишта теркалду а.

Ше юрта Совета депутат а исполкома член а кхаьвхара, Г. И. Арсеникова цул тlехьагlа юрта Совета тlаlех цу тайпарча берий даьй-ноаной, хlаьта юрта парторганизаце секретарaна нох. Солтамурадовен юрта Совета председательца нох. Ахмадовен цхьана царца къамаьлаш а ду, шоай бераш лелаечa гlуллакхашта шоаш бехкбоаккхе болга царга дlа а хоатташ. Цкъаза даьй-ка-ноанoшка цар дlахоттакарахьа санна шоай берий хьакъехьа де доагlар цар нах дойл, деш повкъостий судага е райисполкомерча кхензабарий гlуллакхашта болча комиссега дуппа дlадургхилaр.

Яххлагlча классе деша вагlа Абдурахманов Руслан, урокаш тlара уда а удаш, ше ше ударанца улица тlа аьрдагlа лелаш хинвав. Цар «аьрдагlа» дlахьажтай Руслана нагадина витрина кхиаг кlалхара хьа а даьккха, деше сахьат хьахьадга. Сахьат дихьалга хайначa продавецa цу сахьаге участкови уполномоченнега дlалхайтад из. Хlаьта цуна духха ха лалехьа гучадаьлар къоаlа бехке валан. Арсеникова тlапийзар Руслана да. Тlаккха цо шиш воlагlа сахьат юха а дайтар. Милиции зlамагlча лейтенанта из дlалийнар юрта сходе. Из хlама Руслана а цун даьна а чlоагlа Іаьтукъар. Цо ла тeлxа гlуллакх бергагача наьха бага дулар. Хlинз Руслана дал ванен шин бaлiaш шоай вoiaгa бlарг лоxxaш ба. Кlаьнк а дикагlа деша ваьннав.

Цкъа, боиса яхача хана парикмахерелера сердал хоелар Арсеникова. Дружинникашца кора юхе гlолла тlехоалаш цуна бlаргабайра арахьара тlавеха къона парикмахер керте а волаш, уй тlа Іо а хайна картех ловзаш багlа кхувшбоагlа нах. Уж цига зlачубаьнар. Бераш ахча а дехкаш картех ловзаш даьгlа хиннадар. Маlа бераш чу а дахийта, парикмахерга шенхашта дlахайтар цо из гlудакх шийна могайтаргелечашкa. Хlаьта а, из теркал а ца деш, къайлагlа бераш гул а деш, царгара ахча дикка дlахо а царца картех ловзаш хиннавар из. Тlаккха парикмахера а цхьайолча даьй-ноаноe а хьакъехьара магеризаш повкъостий суде елар Арсеникова.

Шин балха общественностах йог гlертолга еш волча участкови уполномоченне Арсеникова вlаштlехьдаьлнад юртара духа хlама ца эшаш бериrга кхувшбоагlаран е школе деша багlам е бакх бен хулийталга.

Наттахьа мара ца кийсалу хlама дац юрта Советерча кхалнахха советагара повкъостал дехаш Арсеников хулилга. Цо кхалнахьа совета председателга Домбаева Тамарийга дlадуш тlахьожам боацаш лелача бераша ду тeлxa гlуллакхаш, хlаьта уж кхетадара хьакъехьа шо ноаношца цо къамаьл делга дех цо пунгара.

Цхьаькха а из вlадолаш Чечен-Аулерча участкови уполномоченне Г. И. Арсеникова кхензабарий гlуллакхий йоахе ца еш. Харцахьа новкъа хьайзача кхувшбоагlарий кхела из даим сагота хилар общественностага а духа. Вахa тlа-тlа чlоагlагlа повкъостал лоаттаду цунна цо деча цу деккхача гlуллакха.

И. ВАСИЛЬЕВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гlа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам.—3-39-11; бехктоккхама секретара—3-34-38; партийни вахарен, культурни, промышленностей отделий—3-42-30; юрта боахамеи письмоийи отделий—3-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96: зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект, 7/84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.